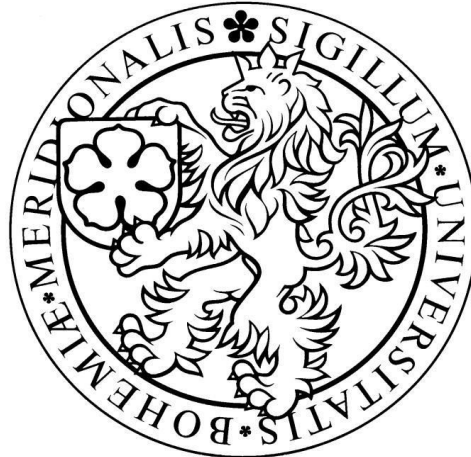

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
Zdravotně sociální fakulta**

**MEZINÁRODNÍ PROSTŘEDÍ
BEZPEČNOSTNÍ POLITIKY**

*doplňkové texty pro posluchače kombinované formy studia
studijního programu „Ochrana obyvatelstva“*

studijního oboru „Civilní nouzová připravenost“

ČESKÉ BUDĚJOVICE 2007

Klíčová slova: bezpečnost, evropský, mezinárodní, prostředí, výbor

MEZINÁRODNÍ PROSTŘEDÍ BEZPEČNOSTNÍ POLITIKY

Bezpečnostní realita je souborem všech významných faktorů, které určují možné bezpečnostní aktéry, jejich vzájemné vztahy a prostředí, v němž probíhají bezpečnostní procesy jako trvalá součást existence a života jednotlivce, společnosti, technických, biologických nebo jiných systémů.

Mezinárodní prostředí bezpečnostní politiky je součástí bezpečnostní reality. Je utvářeno činností státních, nestátních a mezinárodních aktérů, jejich vzájemným působením v konkrétních historických, geografických, technických a informačních podmínkách. Mezinárodní prostředí ovlivňuje činnost jednotlivých státních a nestátních aktérů a samo je v určitém stavu reflexe přijatých pravidel mezinárodních vztahů pro oblast bezpečnosti (Charta OSN, Mezinárodní právo válečné, humanitární právo apod.).

Modely bezpečnostní reality je možné zapsat prostřednictvím následujícího vyjádření:

$$s,t,rBR = (s,t,rB, s,t,rBP, s,t,rBS)$$

Označení modelů

BR – bezpečnostní realita;

B – bezpečnost (měřitelná hodnota);

BP – bezpečnostní politika;

BS – bezpečnostní systém;

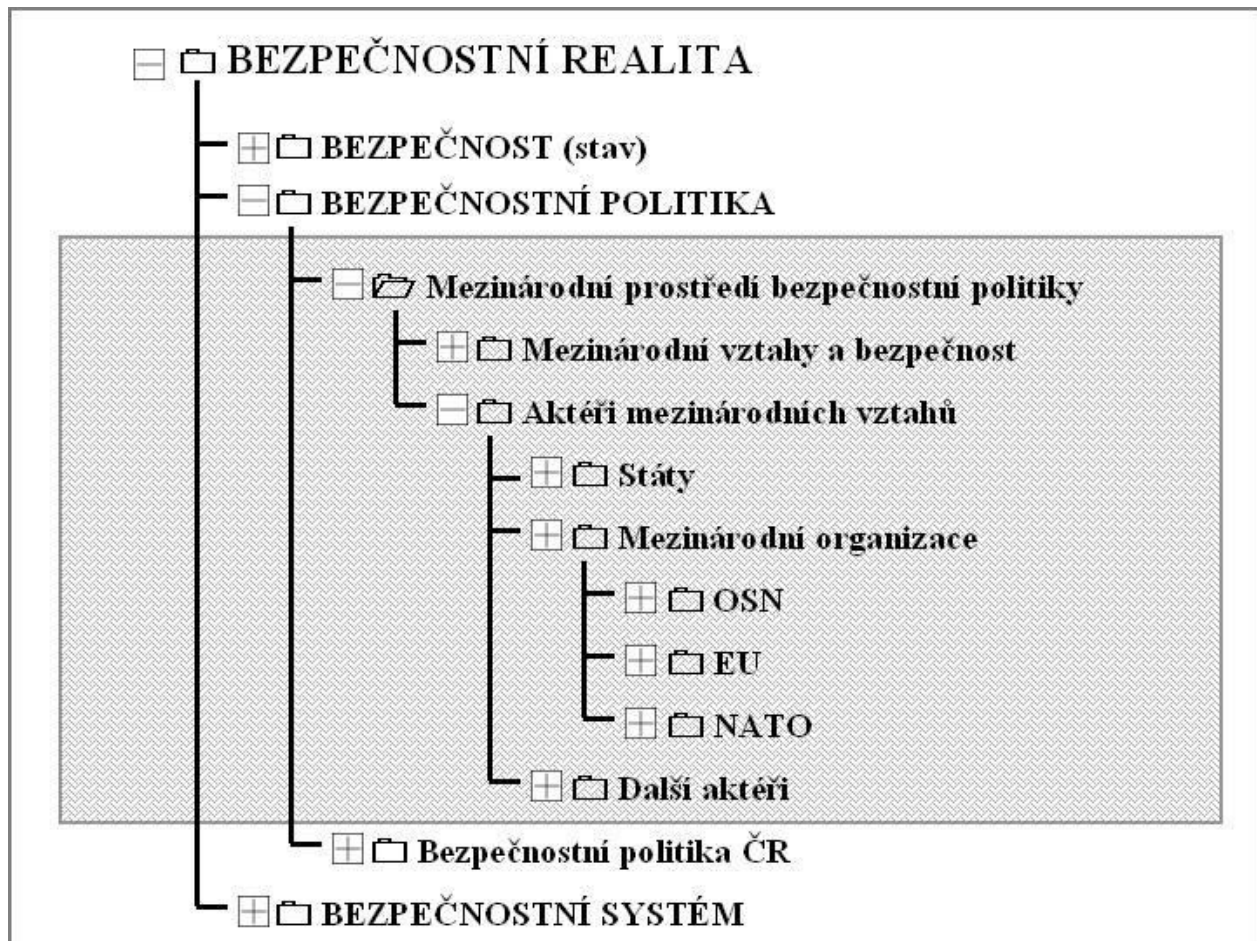
Parametry lokalizace bezpečnostní reality

s – prostor (space): celý svět, kontinent, koalice, region států, stát, region uvnitř státu, obec, technický, technologický, biologický systém;

t – čas (time): ke stanovenému termínu, za období a to pro minulost (**h** - historicaly) nebo pro budoucnost (**p** - prognostically);

r – stav, situace (reality): popis vybraných objektivních informací vztahených k prostoru a času (válka, krize, mír, pandemie, zemětřesení).

Vymezení předmětu „Mezinárodní prostředí bezpečnostní politiky“ v popisu bezpečnostní reality je uvedeno na následujícím obrázku.

Cílem předmětu je

- informovat o vybraných aktérech mezinárodního prostředí bezpečnostní politiky,
- informovat o některých vztazích mezinárodního prostředí bezpečnostní politiky,
- informovat o mezinárodních vztazích a bezpečnostní politice,
- seznámit se základními teoretickými poznatky,
- seznámit s metodami hodnocení stavu mezinárodního prostředí a ukázat na možnosti praktického využití v národních a mezinárodních podmínkách.

1 Přednášky

- Základní pojmy, pojetí mezinárodního prostředí bezpečnostní politiky
- Teorie mezinárodních vztahů a bezpečnostní problematika
- Aktéři mezinárodního prostředí
- OSN a bezpečnost
- NATO a vojenská řešení bezpečnostních problémů
- EU a bezpečnostní otázky
- Metody hodnocení mezinárodního bezpečnostního prostředí

2 Základní pojmy mezinárodního prostředí bezpečnostní politiky

agrese / aggression

Použití ozbrojené síly jedním státem zaměřené proti suverenitě, územní celistvosti nebo politické nezávislosti jiného státu nebo za jakýmkoliv jiným účelem, který se neslučuje s Chartou Spojených národů.

Podle definice přijaté Valným shromážděním OSN 14. 12. 1974 (A/RES/3314/XXIX), jestliže stát použije ozbrojené síly způsobem, jež je v rozporu s Chartou OSN jako první, považuje se to samo o sobě jako důkaz, že došlo k agresivnímu činu. Rada bezpečnosti však může dospět i k jinému názoru. Podle definice agrese nemůže ospravedlnit žádná politická, hospodářská, vojenská nebo jiná úvaha. Žádný územní zisk nebo nějaká zvláštní výhoda, jichž bylo dosaženo agresí, nesmějí být uznány za legální.

aktér / actor

Aktivní účastník, spoluúčastník nějakého děje nebo činnosti, např. světové politiky. Zpravidla jsou rozlišováni státní a nestátní aktéři (mezivládní organizace, mezinárodní nevládní organizace atd.).

aktéři bezpečnostních hrozeb vojenského charakteru

Činitelé bezpečnostní politiky, kteří jsou původcem hrozby ozbrojené agrese a proliferace zbraní hromadného ničení. Mohou jím být státy s agresivní politikou, diktátorské režimy, státy nebo teroristické organizace, jež usilují o získání zbraní hromadného ničení.

aktéři bezpečnostních hrozeb nevojenského charakteru

Původce hrozeb politického, ekonomického či sociálního charakteru. V politické oblasti - většinou záměrné (intencionální) hrozby, odvíjené zejména od záměrů a jednání aktérů zpravidla agresivních, nedemokratických nebo diktátorských režimů. V ekonomické oblasti se často vyskytují hrozby nezáměrné (neintencionální), u nichž není vždy možné předem stanovit, kde a v jakém rozsahu se projeví. Jejich zvládnutí je hlavní oblastí dlouhodobého úsilí o dosažení a uchování tzv. „*soft security*“.

aktéři mezinárodních vztahů / actors of international relations

Aktivní účastníci mezinárodních vztahů. Jsou to státy, mezivládní mezinárodní organizace (OSN, NATO, EU, OBSE, ...), nevládní mezinárodní organizace, nestátní aktéři.

aliance / alliance

Spojenectví na základě uzavření oficiálních smluv mezi dvěma nebo více státy k dosažení společných dlouhodobých cílů. Je sdružením suverénních států na základě přijatého mezinárodního smluvního aktu k naplnění politických, ekonomických nebo obranných cílů. Vyznačuje se předáním části suverenity do rukou společných orgánů aliance a koordinací úsilí v určité oblasti. Účastnické státy mohou své závazky v případě ohrožení svých zájmů zrušit.

anexe / annexation

Násilné připojení (dobyty, ovládnutí) území patřícího jednomu státu jiným státem, násilné držení části obyvatelstva v rámci hranic cizího státu, protiprávní rozšíření suverenity jednoho státu na území, které patří mezinárodnímu společenství (vesmír, otevřené moře, Antarktida).

arbitráž / arbitration

Postup, jež se využívá k urovnání pře (sporu) a v rámci níž je určitá uznávaná organizace nebo orgán vyzván(a), aby se vyjádřil(a) a vyslechl(a) strany ve sporu či konfliktu zúčastněné a aby vynesl(a) pro ně závazné rozhodnutí.

armáda / service, Army

Ozbrojená organizace určená k vedení války. Někdy bývá armáda chápána v užším smyslu, bez válečného námořnictva. V rámci operačních uskupení bývá armáda chápána jako svaz několika sborů nebo různých divízi či stejných druhů vojsk (tanková či výsadková armáda). Pozemní složka ozbrojených sil (v některých státech), nebo někde označuje celé ozbrojené síly.

asymetrie / dissymmetry

Nesouměrnost, která se v oblasti bezpečnosti projevuje řádovými rozdíly v počtech, prostředcích, schopnostech, účincích. Vyjadřuje významný rozdíl, který má důsledek v dosahování cílů bezpečnostních aktivit. Dosažení asymetrie je podstatou pro vojenské umění a hlavním předpokladem vítězství.

asymetrický konflikt / dissymmetrical conflict

Konflikt, který proti sobě staví srovnatelné subjekty nejčastěji národní státy, které disponují rozdílnými prostředky z hlediska množství, výzbroje, výstroje a technologií. Strategické cíle účastníků konfliktu jsou si ve své podstatě relativně blízké, i když politické a vojenské cíle jsou protichůdné.

asymetrie konfliktu / asymmetry of a conflict

Charakteristická nerovnováha konfliktu, jenž proti sobě staví celky, které nejsou srovnatelné nebo které disponují prostředky a způsoby činnosti rozdílné povahy. Tato asymetrie se projevuje nemožností identifikovat charakteristické znaky protivníka nebo přítomných sporných stran a může narušit proces rozhodování.

asistence / assistance

Způsob činnosti vyčleněných sil a prostředků ozbrojených sil (armády) k plnění bezpečnostních úkolů po vyžádání a ve prospěch orgánů ministerstva vnitra nebo státní správy. Obsahem činnosti bývá hlídkování, střežení objektů, uzavírání prostorů, přehrazování směrů, kontrola osob, vozidel apod. Za plnění úkolů odpovídají složky ministerstva vnitra.

bezpečnost / security

Stav, kdy jsou na nejnižší možnou míru eliminovány hrozby pro objekt (zpravidla stát) a tento objekt je k eliminaci stávajících i potenciálních hrozeb efektivně vybaven a ochoten při ní spolupracovat.

Je rovněž vyjádřením přijatelných, objektivně hodnotitelných (měřitelných) parametrů bezpečnostního stavu nebo situace, jako reálného výsledku působení bezpečnostní politiky a bezpečnostního systému, v protikladu ke stavu, který bezpečnost nezajišťuje.

bezpečnost ekonomická / economic security

Stav, ve kterém ekonomika objektu, jehož bezpečnost má být zajištěna (státu, seskupení států, mezinárodní organizace apod.), není ohrožena hrozbami, které výrazně snižují nebo by mohly snížit její výkonnost potřebnou k zajištění obranných i dalších bezpečnostních kapacit, sociálního smíru a konkurenceschopnosti objektu i jeho jednotlivých složek, tj. především jednotlivých podnikatelských subjektů na vnitřních i vnějších trzích.

bezpečnost environmentální / environmental security

Stav, kdy lidská společnost a ekologický systém na sebe vzájemně působí trvale udržitelným způsobem, jednotlivci mají dostatečný přístup ke všem přírodním zdrojům a existují mechanismy na zvládnutí krizí a konfliktů přímo či nepřímo spojených s životním prostředím. V tomto stavu jsou minimalizovány hrozby spojené s životním prostředím a způsobené přírodními nebo společností vyvolanými procesy (popř. jejich kombinací) ať už záměrně, nezáměrně nebo následkem nehody. Tyto hrozby mohou zapříčinit nebo zhoršovat již existující sociální napětí nebo ozbrojený konflikt. Absolutní většina z nich navíc nerespektuje státní hranice a často může působit globálně.

bezpečnost jaderná / nuclear safety

Bezpečnost založená na nepoužití a nešíření jaderných zbraní.

Za začátek jaderného věku je považován 16. červenec 1945, kdy byla uskutečněna exploze atomové pumy na americké vojenské základně Alamogordo v Novém Mexiku. Bylo to tři týdny po podepsání Charty OSN (25. června 1945). Vznikla Komise OSN pro atomovou energii, která se snažila dostat proces využití této energie pod kontrolu. Myšlenku k úplné likvidaci jaderných zbraní se nepodařilo uskutečnit a právě naopak se tyto zbraně staly hlavním fenoménem studené války a závodů ve zbrojení. Až postupně byly podepsány smlouvy o částečném a později úplném zákazu jaderných zkoušek. Proces byl spojen s přísnou mezinárodní kontrolou pro odzbrojení a nešíření jaderných zbraní.

Stav a schopnost jaderného zařízení a osob obsluhujících jaderné zařízení zabránit nekontrolovatelnému rozvoji štěpné reakce nebo nedovolenému úniku radioaktivních látek nebo ionizujícího záření do životního prostředí a omezovat následky nehod. (*Zákon č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon) a o změně a doplnění některých zákonů*)

bezpečnost státu vnější / external security of the state

Stav, kdy jsou na nejnížší možnou míru eliminovány hrozby, které ohrožují stát a jeho zájmy zvnějšku a kdy je stát k eliminaci existujících i potenciálních vnějších hrozeb efektivně vybaven a ochoten. Hrozby mohou být vojenské nebo ekonomické povahy, mohou mít charakter migrační vlny apod. Je to také souhrn mezinárodněpolitických, ekonomických a vojenských vztahů státu s okolními státy a koalicemi, jejichž prostřednictvím prosazuje své státní zájmy.

bezpečnost státu vnitřní / internal security of the state

Stav, kdy jsou na nejnížší možnou míru eliminovány hrozby, které ohrožují stát a jeho zájmy zevnitř a kdy je stát k eliminaci existujících i potenciálních vnitřních hrozeb efektivně vybaven a ochoten. Je to rovněž

souhrn vnitřních bezpečnostních podmínek, legislativních norem a opatření, kterými stát zajišťuje demokracii, ekonomickou prosperitu a bezpečnost občanů, a jimiž stanovuje a prosazuje normy morálky a společenského vědomí.

bezpečnost vojenská / military security

Součást národní bezpečnosti, která označuje stabilní úroveň ochrany osob, společnosti a státu proti vojenské hrozbě.

bezpečnostní dilema / security dilemma

Je stavem, kdy jeden stát (aliance) usiluje o posílení své bezpečnosti a tím současně zakládá reakce druhého státu (aliance), která nakonec zpětně snižuje bezpečnost prvního státu (aliance). Součástí bezpečnostního dilematu jsou nejistoty s identifikací, zda je správně rozpoznáno, jestli v chování jiných států převažují obranné nebo útočné záměry.

bezpečnostní hrozba / security threats

Jakýkoli fenomén, který má potenciální schopnost poškodit chráněné zájmy objektu. Míra hrozby je dána velikostí možné škody a časovou vzdáleností (vyjádřenou obvykle pravděpodobností čili rizikem) možného uplatnění této hrozby.

bezpečnostní politika / security policy

Je nejobecnější a vrcholný program státu nebo uskupení států v oblasti obhajoby a obrany svých zájmů. Obvykle je stanovena na základě formulace společných, národních, skupinových nebo osobních zájmů, analýzy bezpečnostního prostředí, klasifikace a vyhodnocení bezpečnostních hrozeb, míry jejich rizik, mezinárodních závazků a vnitrostátních podmínek podporujících opatření pro bezpečnost občanů, obcí, regionů, států společenství nebo organizací. Je soustředěna jak na bezpečnost vnitřní, tak vnější. Deklaruje jakým způsobem a jakými prostředky hodlá aktér bezpečnostní politiky hájit své zájmy.

bezpečnostní politika státu / security policy of the state

Společenská činnost, jejíž základ tvoří souhrn základních státních zájmů a cílů, jakož i hlavních nástrojů k jejich dosažení, směřující k zabezpečení státní svrchovanosti a územní celistvosti státu a jeho demokratických základů, činnosti demokratických institucí, ekonomického a sociálního rozvoje státu, ochrany zdraví a života občanů, majetku, kulturních statků, životního prostředí a plnění mezinárodních bezpečnostních závazků. Bezpečnostní politiku státu tvoří následující základní komponenty:

- zahraniční politika v oblasti bezpečnosti státu,
- obranná politika,
- politika v oblasti vnitřní bezpečnosti,
- hospodářská politika v oblasti bezpečnosti státu,
- politika veřejné informovanosti v oblasti bezpečnosti státu.

bezpečnostní prostředí / security environment

Je vnější a vnitřní prostředí, které ovlivňuje bezpečnostní politiku státu. Lze jím rozumět prostor, v němž se realizují a střetávají zájmy státu se zájmy jiných aktérů mezinárodních vztahů a v němž se odehrávají procesy, které mají významný vliv na úroveň bezpečnosti státu. Ve vnitřním prostředí to jsou ty aktivity, které jsou vztaženy k mezinárodnímu začlenění státu.

Bezpečnostní rada státu (BRS) / National Security Council

Stálý pracovní orgán vlády ČR v oblasti bezpečnostní problematiky. BRS byla zřízena na základě ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti ČR. Základním úkolem BRS je podílet se na tvorbě spolehlivého bezpečnostního systému státu, zabezpečovat koordinaci a kontrolu opatření k zajištění bezpečnosti ČR a mezinárodních závazků. Stálými pracovními orgány BRS jsou: Výbor pro koordinaci zahraniční bezpečnostní politiky, Výbor pro obranné plánování, Výbor pro civilní nouzové plánování a Výbor pro zpravodajskou činnost. Pracovním orgánem BRS pro řešení krizových situací je Ústřední krizový štáb. BRS tvoří předseda vlády ČR a další vybraní členové vlády ČR podle rozhodnutí vlády ČR. (Usnesení vlády ČR č. 391 ze dne 10. června 1998, ve znění pozdějších usnesení)

- Výbor pro civilní nouzové plánování (VCNP) / Civil Emergency Planning Committee

Stálý pracovní orgán BRS pro koordinaci a plánování opatření k zajištění ochrany vnitřní bezpečnosti státu, obyvatelstva a ekonomiky, kritické infrastruktury, zabezpečování preventivních opatření proti použití zbraní hromadného ničení včetně řešení odstraňování následků jejich použití a koordinaci požadavků na civilní zdroje, nezbytné pro zajištění bezpečnosti ČR. (UV ČR č. 461 ze dne 12. 5. 2004)

- Výbor pro koordinaci zahraniční bezpečnostní politiky (VKZBP) / The Committee for Foreign Security Policy Co-ordination

Stálý pracovní orgán BRS pro vnitrostátní koordinaci zahraniční bezpečnostní politiky ČR s důrazem na mezinárodní postavení ČR a na vztahy s mezinárodními bezpečnostními organizacemi. (UV ČR č. 813 ze dne 22. 8. 2001)

- Výbor pro obranné plánování (VOP) / Defence Planning Committee

Stálý pracovní orgán BRS pro koordinaci plánování opatření k zajištění obrany ČR a k zabezpečení vazeb na orgány obranného plánování NATO. (UV ČR č. 813 ze dne 22. 8. 2001)

- Výbor pro zpravodajskou činnost (VZČ) / Committee for Intelligence Activities

Stálý pracovní orgán Bezpečnostní rady státu pro koordinaci činnosti zpravodajských služeb ČR a plánování opatření k zajištění zpravodajské činnosti a spolupráci státních orgánů, které získávají, shromažďují a vyhodnocují informace nezbytné pro zajištění bezpečnosti ČR. (UV č. 813 ze dne 22. 8. 2001)

bezpečnostní realita / reality of security

Je ve stanoveném prostoru, čase (časovém úseku) a stavu výslednicí působení pojmenovaného a měřitelného stavu bezpečnosti, bezpečnostní politiky a bezpečnostního systému. Bezpečnostní realita je jen jedna. Mění se pouze úhly pohledu nebo parametry jejího popisu, zkoumání, případně fungování.

bezpečnostní riziko / security risk

Je pravděpodobnost, že vznikne událost, která je z bezpečnostního hlediska nežádoucí. Riziko je vždy odvoditelné a odvozené z konkrétní hrozby. Míru rizika, tedy pravděpodobnost škodlivých následků vyplývajících z hrozby a ze zranitelnosti zájmu, je možné posoudit na základě analýzy rizik, která vychází i z posouzení naší připravenosti hrozbám čelit.

bezpečnostní situace / security situation

Bezpečnostní situace (státu, regionu, oblasti, osoby) je výslednicí činnosti bezpečnostních aktérů, jejich vztahů a působení dalšího bezpečnostního prostředí v nevojenské a vojenské bezpečnosti. Projevuje se v rovině politické, kulturně-sociální, ekonomické, vojenské i ekologické. Je spoluurčena vnitrostátními a mezinárodními bezpečnostními poměry.

bezpečnostní společenství / security Community

Je mezinárodní spolupráce mezi státy, které mají společná očekávání vzájemného míru (v současnosti i budoucnosti). Jsou to neválečná společenství, v nichž se účastnické státy nepřipravují na řešení případných rozdílů nebo neshod s použitím vojenských nástrojů. Rozlišovány jsou dva základní typy: *pluralistické a institucionální*.

Pluralistické bezpečnostní společenství nemá zvláštní instituce a opírá se o splnění tří základních podmínek: sdílení společných hodnot; vzájemné respektování potřeb; průhlednost a předvídatelnost cílů a postupů států.

Institucionální bezpečnostní společenství vytváří zvláštní instituce a usiluje o jejich fungování při plnění tří základních podmínek. Např. NATO, Varšavská smlouva.

bezpečnostní spolupráce / security cooperation

Je souhrn vztahů mezi státy, které mají rozdílné bezpečnostní zájmy, nebo mezi kterými byly nebo mohly být konflikty. Při uskutečňování bezpečnostní spolupráce existuje nejistota v důvěře o skutečných cílech a záměrech aktérů této spolupráce.

bezpečnostní strategie státu / security strategy of a country

Veřejně dostupný základní dokument bezpečnostní politiky, který stanovuje zásady, cíle, priority a způsoby vnější i vnitřní bezpečnosti a obrany daného státu. Dokument je zpravidla schvalován prvky výkonné moci státu a projednán napříč politickým spektrem prostřednictvím orgánů zákonodárné moci státu, nebývá však přijímána formou zákona. Bezpečnostní strategie státu by měla mít nadstranický obsah a neměla by být v rozporu s přijatými mezinárodními závazky státu. Při změnách mocenských poměrů nebo bezpečnostního systému bývá dokument novelizován.

bezpečnostní studia / security studies

Jsou oborem politických věd a mezinárodních vztahů. Používají analytické a syntetické metody, které těmto disciplínám přísluší. Účelem bezpečnostních studií je hodnotit bezpečnostní problematiku pro uživatele v politické oblasti. To znamená, že bezpečnostní situaci studují jak v oblasti mezinárodních vztahů, diplomacie, tak vojenských i nevojenských bezpečnostních potenciálů a schopností, materiálních a dalších aspektů prizmatem politických aplikací. Hlavním předmětem studií jsou koncepce bezpečnosti a jejího místa v zahraniční politice států nebo mezinárodních organizací. Zabývají se také vzájemnými vazbami mezi bezpečnostní politikou států a mezinárodním bezpečnostním prostředím. Usilují o vytvoření teoretických koncepcí pro zajištění bezpečnosti států i celých oblastí. Věnují se rovněž výzkumu charakteru možných konfliktů a z toho vyplývajících úkolů v oblasti výstavby ozbrojených sil, bezpečnostních sborů a v zaměření jejich bojové a odborné přípravy. Bezpečnostní studia mohou být

analytická (do současné doby) nebo prognostická (co se předpokládá) a to jak v krátkodobém, tak dlouhodobém horizontu (strategická bezpečnostní studia).

bezpečnostní systém / security system

Je praxí bezpečnostní politiky k plnění základních bezpečnostních funkcí. Zahrnuje základní výkonné prvky pro uskutečnění obrany a ochrany aliance, států, občanů, vzájemné vztahy mezi těmito prvky a prostředím, které jejich činnost ovlivňuje. Prvky bezpečnostního systému jsou ozbrojené síly, bezpečnostní sbory (policie, hasičský záchranný sbor, zdravotnická záchranná služba, integrovaný záchranný systém), zpravodajské služby, další sbory a služby.

bezpečnostní systém ČR (BS ČR) / national security system of the Czech Republic

Je institucionálním nástrojem pro zajištění bezpečnosti státu, udržení a prosazení životních, strategických a dalších významných zájmů ČR (definovaných Bezpečnostní strategií ČR), a pro tvorbu a realizaci bezpečnostní politiky. BS ČR je úzce propojen s orgány NATO a EU a je nastaven tak, aby byl schopný kooperace s mezinárodními organizacemi (OSN, OBSE). Základní funkcí BS ČR je schopnost reagovat na stavy ohrožující bezpečnost státu nebo občanů. Proto řídí a koordinuje činnosti jednotlivých prvků, plánování, realizaci a vyhodnocování činnosti při zajišťování bezpečnosti ČR v době míru, přímé hrozby nebo při vzniku krizové situace. Systém má schopnost adekvátně a operativně reagovat na bezpečnostní hrozby a rizika a koncepčně a dlouhodobě reagovat na měnící se bezpečnostní prostředí.

BS ČR je tvořen prvky s funkčními kompetencemi stanovenými příslušnými zákony. Prvky vytvářejí hierarchickou strukturu, jsou centrálně řízeny a koordinovány, případně na jednotlivých úrovních působí samostatně v rozsahu své působnosti. Je nastaven tak, aby byl schopen řešit krizové situace a jiné závažné situace související se zajišťováním obrany ČR před vnějším napadením, při plnění spojeneckých závazků v zahraničí nebo při účasti ozbrojených sil ČR v mezinárodních operacích na obnovení a udržení míru, ale také všechny ostatní druhy krizových situací na území ČR. Základními prvky BS ČR jsou prvky zákonodárné, výkonné a soudní moci, územní samosprávy, ale i právnické a fyzické osoby. (Ústavní instituce a činitelé, tj. prezident republiky, Parlament ČR a vláda ČR s jednotlivými rezorty, Bezpečnostní rada státu a její stálé pracovní orgány včetně Ústředního krizového štábu, orgány krajů, obcí s rozšířenou působností a obcí). Hlavními výkonnými prvky BS ČR jsou ozbrojené síly ČR, ozbrojené bezpečnostní sbory, zpravodajské služby, záchranné, havarijní a jiné sbory a služby.

bezpečnostní vztahy / security relations

Jsou vztahy mezi prvky (aktéry) bezpečnostního systému. Jsou ovlivňovány bezpečnostními stavy, přijatými zákony a pravidly pro řešení bezpečnostních situací.

bezpečnostní záruky / safeguards, security assurances

Opatření na posílení důvěry především v souvislosti s úsilím zemí, které nevlastní jaderné zbraně o získání právního závazku od zemí vlastnících jaderné zbraně o jejich nepoužití vůči nim. Rozeznávají se negativní bezpečnostní záruky (závazek jaderných zemí že nepoužijí nebo nebudou hrozit použitím těchto zbraní) a pozitivní bezpečnostní záruky (závazek jaderných zemí o poskytnutí pomoci nejadernému státu v případě, že se stal objektem jaderného útoku nebo hrozby jeho uskutečnění). Jaderné země zpravidla poskytují negativní bezpečnostní záruky v případě vytváření bezjaderných zón.

Pojem pro označení kontrol prováděných Mezinárodní agenturou pro atomovou energii (MAAE). Členské země uzavírají s MAAE dohody o zárukách, které jsou součástí systému záruk. Kontrolu provádí MAAE na základě informací, které o svém jaderném materiálu poskytují členské státy. U států, které nevlastní

jaderné zbraně slouží kontrola především k zabránění převádění jaderné energie z mírového na vojenské využití. U zemí s vlastními jadernými zbraněmi se záruky vztahují pouze na mírová jaderná zařízení a ne na zařízení vojenského významu. Kontrolu provádějí inspektoři MAAE prostřednictvím technických monitorovacích zařízení a inspekci na místě.

biologická zbraň / biological weapon

Druh vojenského materiálu, který vrhá, rozptyluje nebo rozsévá biologické látky včetně členovcovitých bacilonosičů.

bioterorismus / bio-terrorisme

Nezákonné použití nebo hrozba použití biologických zbraní nebo biologických látek proti osobám, živočichům, rostlinám nebo materiálu, k donucení nebo zastrašení vlád nebo společností, za účelem dosažení politických, náboženských nebo ideologických cílů.

bipolarita / bipolarity

Struktura světového politického systému se dvěma dominantními mocenskými centry.

bitva / battle

Spojení jednotlivých bojů svedených mezi dvěma nebo více organizovanými ozbrojenými silami. Skládá se z nasazení a z bojů samotných a může být i rozhodující, nepřináší však nutně konec války.

boj / combat

1. V prostoru a čase omezené střetnutí ozbrojených sil stran v konfliktu. Ozbrojené střetnutí mezi vojenskými jednotkami stran v konfliktu s cílem zničit nebo zastavit nepřítele zbavením jeho schopnosti odporu a udržení nebo zmocnění se klíčového prostoru. Boj je veden v omezeném čase a prostoru. Odpovídá specifickému záměru dosáhnout vytyčeného taktického cíle.

Organizované ozbrojené střetnutí jednotek, útvarů a svazků bojujících stran, vedené zpravidla v časovém období několika hodin až dnů. Cílem je odrazit, zničit nebo zajmout protivníka, zbavit ho schopnosti klást odpor a udržet nebo se zmocnit důležitých prostorů (objektů, čar). Má charakter vševojskového boje, protože se jej účastní různé druhy vojsk a výzbroje pozemních, vzdušných, případně námořních sil. Základními druhy boje jsou obrana a útok. Teorie a praxe boje je předmětem zkoumání taktiky.

civilní obrana / civil defence

Součást obrany státu, která zahrnuje komplex organizačních, materiálních a technických opatření pro ochranu obyvatelstva a materiálních hodnot společnosti proti následkům vojenského napadení teritoria prostředky nepřítele za války a proti následkům katastrof (živelní pohromy, velké havárie a ekologické katastrofy) v době míru.

Dodatkový protokol č. I (čl. 61) k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1948, o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů, přijatý v Ženevě 8. června 1977 uvádí, že Civilní obrana je výkon některých nebo všech níže uvedených humanitárních úkolů, jejichž cílem je chránit civilní obyvatelstvo před nebezpečím, pomoci mu odstranit bezprostřední účinky nepřátelských akcí nebo pohrom a také vytvořit nezbytné podmínky pro jeho přežití. Těmito úkoly jsou: *hlásné služby; evakuace; organizování a poskytování*

úkrytí; zatemňování; záchranné práce; zdravotnické služby včetně první pomoci a také náboženská pomoc; boj s požáry; zajišťování a označování nebezpečných oblastí; dekontaminace a podobná ochranná opatření; poskytování nouzového ubytování a zásobování; okamžitá pomoc při obnově a udržování pořádku v postižených oblastech; okamžitá oprava nezbytných veřejných zařízení; bezodkladné pohřební služby; pomoc při ochraně předmětů nezbytných k přežití; doplňující činnost, nezbytná ke splnění předchozích úkolů, včetně plánování a organizování, ale neomezující se pouze na tuto činnost.

civilní ochrana / state-financed civilian rescue organisation

Aktivní činnost státu, která zahrnuje mobilizaci, organizování a řízení civilního obyvatelstva pro minimalizování důsledků činnosti nepřítele na všechny oblasti života občanů. V ČR je součástí komplexní obrany státu.

civilní nouzové plánování / civil emergency plans

Souhrn preventivních opatření k dosažení co nejlepší připravenosti civilního sektoru na všechny krizové stavy. Proces plánování opatření k zajištění ochrany obyvatelstva, ochrany ekonomiky, trvalé funkčnosti státní správy, přijatelné úrovně společenské a hospodářské činnosti státu a obyvatelstva. Nedílnou součástí je koordinace požadavků na civilní zdroje, které jsou nezbytné pro zajištění bezpečnosti státu.

V NATO je civilní nouzové plánování chápáno jako část systému obranného plánování NATO zaměřená na zajišťování civilních zdrojů a ochranu obyvatelstva. Na národní úrovni je doplněno podle specifických místních podmínek.

Proces plánování, který vychází ze systému plánování NATO a je zaměřen zejména na zajišťování civilních zdrojů pro řešení všech krizových situací a ochranu obyvatelstva (civilní ochranu). Na národní úrovni je podle specifických podmínek (neexistence systému krizového řízení apod.) využíván i pro plánování dalších oblastí – ochranu ekonomiky, zajištění funkčnosti veřejné správy, vnitřní bezpečnost a veřejný pořádek apod.

demonstrace síly/ show of force

Činnost ozbrojených sil jednoho státu nebo skupiny států s cílem vyvinout tlak na jiný (jiné) státy a přinutit ho (je) k dodržování mezinárodního práva nebo k politickým, ekonomickým a jiným ústupkům. Může spočívat ve zvýšení stupně bojové pohotovosti ozbrojených sil, ve výrazném zvýšení výzbroje, v rozvinutí sil nebo v jejich přesunu směrem k hranicím, a v provádění manévrů a cvičení.

diverze / subversion

Činnost, která má za cíl oslabit vojenskou a ekonomickou sílu státu, jeho politickou vůli, podvracením morálky, loajality a důvěry jeho občanů.

dobré služby / good offices

Způsob urovnávání mezinárodních sporů prostřednictvím třetího státu, který se snaží zúčastněné strany sblížit a dovést k mírovému řešení konfliktu, aniž by jim vnucoval nějaké řešení tohoto konfliktu.

dohody o omezení (počtu) strategických zbraní / strategic arms limitation agreements

Dohody a smlouvy podepsané v průběhu sovětsko-rusko-amerických jednání. Obsahují:

1. Dohody SALT I (1972):

- a – *Smlouva o omezení systémů protiraketové obrany (ABM)*. Byla uzavřena na dobu neurčitou, přičemž si obě strany ponechaly právo za výjimečných podmínek od smlouvy odstoupit. SSSR a USA se zavázaly, že nebudou systémy ABM rozmísťovat na svém území a nebudou ani vytvářet strukturu pro tento druh obrany. Dne 24. 5. 1976 byl přijat doplňující protokol k této smlouvě.
- b – *Dočasná dohoda o některých opatřeních k omezení strategických útočných zbraní SALT I*. Vstoupila v platnost roku 1972 na 5 let, přičemž si všechny strany ponechaly právo od dohody za výjimečných podmínek odstoupit. SSSR a USA se zavázaly, že nebudou zvyšovat počet pevných nosičů. Byly stanoveny početní stropy pro nosiče podmořských balistických střel pro ponorky-nosiče balistických střel.

2. Smlouva SALT II (1979), o omezení strategických útočných zbraní.

Naplánovala pro SSSR a USA snížení počtu strategických jaderných nosičů na 2400, zavedla omezení počtu nosičů více vojenských náplní a uložila podstatná omezení v oblasti modernizace existujících útočných strategických systémů a realizace nových systémů stejného typu.

3. Smlouva START, o snížení všech strategických útočných zbraní:

- a – *START I* (1991), o snížení a omezení počtu strategických útočných zbraní. Smlouva vstoupila v platnost v roce 1994. Ruská federace a USA se v ní zavázaly snížit počet útočných strategických zbraní na 6000, včetně 1540 mezikontinentálních balistických řízených střel (ICBM) s několika hlavicemi, a to v časovém horizontu sedmi let. Po rozpadu SSSR roku 1991 se k Ruské federaci jako partneři v procesu START připojily státy Bělorusko, Kazachstán a Ukrajina.
- b – *START II* (1993), o dalším snížení a omezení počtu strategických útočných zbraní. Smlouva byla podepsaná USA a Ruskou federací v roce 1993 a ratifikovaná Ruskou federací v roce 2000. Obsahuje závazek snížit do roku 2003 své strategické útočné zbraně na úroveň 3000-3500 kusů včetně řízených raket odpalovaných z ponorek (SLBM) na úroveň 1700-1750, a do tohoto data rovněž zničit všechny ICBM s vícenásobnými bojovými hlavicemi.

4. Smlouva SORT (2002), o strategickém útočném snížení.

Je označována jako *Moskevská smlouva* nebo *o jaderných zbraních v operačním použití*. Zmiňuje zahájení nových vztahů mezi USA a Ruskem, založených na spolupráci a přátelství. V r. 2001 skončilo plnění smlouvy START I. Původně připravovaná smlouva START III, jež se vyvinula v SORT, vychází z přibližného stavu 6000 bojových hlavic v každém státu a jejich snížení do 31. 12. 2012 na 1700 – 2200. Neomezuje počet nosičů (raket, letounů a ponorek). Její součástí je prodloužení platnosti smlouvy START do 2009 v přísném implementačním a verifikačním režimu, vzhledem k nákladům na udržování bojových hlavic a nejistotě v nechtěném použití zbraní na operační úrovni.

doktrína / doctrine

Základní principy, kterými se řídí činnost ozbrojených sil při plnění úkolů. Jsou závazné, ale v praxi vyžadují uvážlivost. Vyjadřuje se k činnosti ve všech druzích vojenských operací. Doktrína a návazné dokumenty tvoří doktrinální soustavu, mají hierarchické uspořádání a jsou vzájemně obsahově i formálně sladěné. Doktrinální soustava je základem pro vzdělávání a výcvik příslušníků ozbrojených sil.

vojenská doktrína / doctrine militaire / military doctrine

Souhrn oficiálních názorů a směrů přijatých v určitém okamžiku státem nebo koalici států týkajících se použití vojenských prostředků k politickým cílům, podstaty vojenských úkolů a způsobů jak je splnit, a také hlavních směrů výstavby vojenství.

donucení / coercion

Způsob strategického konání, při kterém jedinec nebo kolektivní subjekt použijí sílu nebo hrozbu použití síly, pro podřízení jiného jedince nebo kolektivní entity své vůli.

dimenze bezpečnosti / security dimensions

Pojetí výzkumu bezpečnosti, které zdůrazňuje různost přístupů k jejímu posuzování podle rozdílných kritérií. Jsou vztaženy k intenzitě hrozeb a jejich rizik a k míře zainteresovanosti státu na jejich řešení. Zpravidla jsou rozlišovány:

- Vojenské dimenze bezpečnosti (*State-centric Security*) – opatření přijímají státy, koalice nebo aliance podle jasně definovaných zájmů. Tam bývá rozlišována:
 - ve vztahu k vojenské agresi,
 - v době proliferační zbraní hromadného ničení,
 - v prostředí regionálních konfliktů;
- Nevojenské dimenze bezpečnosti (*Soft Security*), které mají rozměr:
 - politické bezpečnosti,
 - ekonomické bezpečnosti,
 - sociální bezpečnosti,
 - ekologické (environmentální) bezpečnosti, apod.

diplomacie / diplomacy

Je prostředkem k dorozumění mezi státy, zejména prostředkem k řešení konfliktních situací mírovými prostředky, tedy pomocí smluv, jednání, dohod apod. Diplomatieká činnost a diplomatické styky jsou myslitelné jak na mezistátní úrovni, tak i činnosti mezinárodních organizací různého typu. Diplomacie není mezinárodní politikou, i když s ní má mnoho společného. Je hlavním nástrojem mezinárodní politiky.

K nejznámějším orgánům diplomatické činnosti patří vyslanci a velvyslanci jako nejvyšší zástupci svého státu u států cizích, dále pak konzulové a další personál (zmocněnci, přidělcenci). Mezinárodní styky Vatikánu jsou pak zaručovány různými stupni nunciů.

ekologie / ecology

1. Vědní disciplína o vztazích organismů k prostředí a o vztazích mezi organismy v určitém prostředí. (Jako první tak nazval a definoval vědní obor Ernst Haeckel v r. 1866). 2. Ochrana životního prostředí nebo dokonce *přírodní prostředí*. 3. Označení pro určitou ideologii jako základní přesvědčení ekologických hnutí.

Ekologie vychází z biologie, antropologie, meteorologie, klimatologie, geologie, geografie, fyziky, chemie, lékařských věd, ekonomiky, práva, historie, psychologie, mezinárodních vztahů, technických věd.

Evropská unie / European union (EU)

Mezinárodní organizace pro sdružení evropských států.

EU vznikla na základě Římských smluv, které založily EHS (*EEC – European Economic Community – Evropské hospodářské společenství*) a EURATOM (*European Atomic Energy Community – Evropské společenství pro atomovou energii – ESAE*), podepsaných 25. března 1957 (Belgie, Francie, Itálie, Lucembursko, Německo a Nizozemsko), a Pařížské smlouvy zakládající ESUO (*ECSC – European Coal and Steel Community – Evropské společenství uhlí a ocele*) z roku 1951. V roce 1973 se připojilo Dánsko, Irsko a Spojené království, v roce 1981 Řecko a v roce 1986 Španělsko a Portugalsko. Finsko, Rakousko a Švédsko se k EU připojily 1. ledna 1995 na základě referend (1994), Norsko v referendu 52,5% proti členství. 1. května 2004 do EU bylo přijato deset nových zemí: Česká republika, Estonsko, Kypr, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Polsko, Slovensko a Slovinsko. V roce 2005 zahájilo Chorvatsko a Turecko vyjednávání o budoucím členství. 1. ledna 2007 vstoupilo Bulharsko a Rumunsko, EU má 27 členských zemí s celkem 496 mil. obyvatel (přibližně 7,5 % světové populace).

Na Maastrichtském zasedání Evropské rady 9. a 10. prosince 1991, přijali nejvyšší představitelé států a vlád **Smlouvu o EU**. Po ratifikaci všemi smluvními stranami vešla v platnost 1. listopadu 1993. Následně nabyly účinnosti nové struktury a postupy. EU tvoří tři „pilíře“. První – Evropské společenství, jsou založena na *pařížské smlouvě a Římských smlouvách*, které byly roku 1986 novelizovány *Jednotným evropským aktem*. Další dva pilíře *Smlouvy o Evropské unii* se zabývají především spoluprací mezi jednotlivými vládami, která se liší od spolupráce uvnitř pilíře společenství, jež je upravována legislativou společenství. Druhý pilíř – společná zahraniční a bezpečnostní politika. Třetí pilíř – spolupráce v oblasti občanského a trestního práva a vnitřních záležitostí.

Evropské společenství – ES / European Community

Název Evropské/á společenství, obojí zkracováno ES, označuje:

- **Evropské společenství** – původně EHS (*EEC – European Economic Community – Evropské hospodářské společenství*) založené šesti státy podepsáním první ze dvou smluv v Římě (1957), přejmenováno Maastrichtskou smlouvou (1992) na Evropské společenství (ES), přejmenováno na Evropskou unii (EU) po jejím založením v roce 1993.
- **Evropská společenství** – tři společenství: EHS, Euratom (*European Atomic Energy Community – Evropské společenství pro atomovou energii – ESAE*), ESUO (*ECSC – European Coal and Steel Community – Evropské společenství uhlí a ocele*). Smlouva o ESUO z roku 1951, 1952 vstoupila v platnost a vypršela 2002 (její relevantní ustanovení přešla do smluv ES).

Od roku 1965 byl běžně používán název Evropské společenství pro tato tři společenství dohromady. Po ratifikaci Ústavy EU mají všechny tyto smlouvy právně splynout.

Evropská unie – historie, smlouvy a struktura

1952	1958	1967	1993	1999	2003	?
		Evropská společenství (ES)	EVROPSKÁ UNIE (EU)			
Evropské společenství uhlí a ocele (ESUO)						
	Evropské hospodářské společenství (EHS)		Evropské společenství (ES)			
	Evropské společenství pro atomovou energii (Euratom)					
		ES: ESUO, EHS (ES od 1993), Euratom	Spravedlnost a vnitřní věci	ES		
				Policejní a justiční spolupráce		
		Společná zahraniční a bezpečnostní politika (SZBP)				
Pařížská smlouva	Římské smlouvy	Slučovací smlouva	Maastrichtská smlouva	Amsterodam- ská smlouva	Niceská smlouva	Ústava EU

„Tři pilíře“:

- 1 – Evropská společenství (ESUO, ES, Euratom),
- 2 – Společná zahraniční a bezpečnostní politika,
- 3 – Policejní a justiční spolupráce.

geopolitika / geopolitics

Způsob chápání geografických údajů ve světle posouzení ekonomického, kulturního, demografického a vojenského potenciálu určitého území.

geostrategická zóna / geostrategic region

Část území důležitého pro udržení stability, bezpečnosti a míru, především pokud jde o reálnost a vývoj vojenské hrozby a také z hlediska realizace souboru opatření, jejichž cílem je předejít nebo neutralizovat tyto hrozby (např. severoamerická, euroasijská, africká geostrategická zóna, aj.).

geostrategie / geostrategy

Specifická vojenská varianta geopolitiky spočívající ve vztazích geografických prostor s vojenskou nebo bezpečnostní silou.

gerila / guerilla warfare

1. Vojenské a polovojenské operace, které provádí na území obsazeném nepřítelem nebo na nepřátelském území převážně vojenské nebo polovojenské domorodé síly. 2. Partyzánská válka. Ozbrojený boj vedený partyzány nebo ilegálními skupinami a zaměřený nejčastěji proti politické moci v místě.

globalizace / globalization

Pojem používaný k popisu změn ve společnosti a ve světové ekonomice, které jsou důsledkem dramatického vzrůstu mezinárodního obchodu a sblížení kultur.

globální konflikt / global (total) conflict

Vojenské střetnutí mezi státy, koalicemi států nebo organizovanými zájmovými skupinami, prostorově a časově neomezené, probíhající na teritoriu několika kontinentů, oceánů a moří. Mohou při něm být použity všechny dostupné prostředky.

hmotné rezervy / strategic reserves

Vybrané základní suroviny, materiály, polotovary a výrobky. Jsou určeny pro zajištění obranyschopnosti a obrany státu, pro odstraňování následků krizových situací a pro ochranu životně důležitých hospodářských zájmů státu.

hostitelská země / host nation

Země, která na základě dohody (*francouzsky „pays-hôte“*): 1. přijímá jednotky a vojenskou techniku NATO nebo jiných zemí operujících na jejím / z jejího území a nebo procházejících přes její území, 2. umožňuje rozmístění techniky a / nebo organizací NATO na svém území, 3. poskytuje zabezpečení pro tyto účely.

Země, která přijímá síly a prostředky jiných zemí nebo organizací jako např. NATO s cílem je umístit a umožnit jim působit na svém území nebo jim umožnit projít přes své území (*francouzsky „nation hôte“*).

hrozba / threat

Je vždy primární, nezávisle existující, neodvozený fenomén, který chce nebo může poškodit nějakou chráněnou hodnotu. Je to vnější fenomén (činitel). Závažnost hrozby je (přímo) úměrná povaze hodnoty a tomu, jak je tato hodnota ceněna. **Neintencionální hrozba** je jevem přírodním (např. *hrozba zemětřesení*), náhodné povahy. **Intencionální hrozba** (antropogenní) je zamýšlená, připravuje ji, spouští a uskutečňuje jedinec (*hrozba teroristické akce*) nebo kolektivní aktér (*hrozba ozbrojeného konfliktu*).

Ve vojenství je nebezpečím (původ, objekt, síla a účel jsou přesně definovány), které vyvolává záměrné ohrožení bezpečnosti. (Rozdíl od rizika, které je nedefinovatelné z hlediska jeho původu, síly a účinku.)

hrozba silou / power projection

Druh hrozby založený na využití odpovídajících systémů bez rozvinutí pozemních jednotek na válčisti s výjimkou v určitých případech speciálních sil.

hrozby a rizika / threats and risks

Jakýkoli fenomén, který má potenciální schopnost poškodit zájmy ČR (Bezpečnostní strategie – BS ČR). Může být přírodní, tedy na lidské činnosti přímo nezávislý jev, nebo může být způsobena aktérem nadaným vůlí a úmyslem – jedincem, skupinou, organizací, státem. BS ČR zohledňuje hrozby vyplývající z úmyslného jednání, které mohou poškodit zájmy a hodnoty ČR.

Riziko je vždy odvozené a odvoditelné z konkrétní hrozby. Míru rizika, tedy pravděpodobnost škodlivých následků vyplývajících z hrozby a ze zranitelnosti zájmu, je možno posoudit na základě tzv. *analýzy rizik*, která vychází i z posouzení schopnosti připravit se na čelení hrozbám.

Rizika je možné podrobněji specifikovat do dalších úrovní. Neintencionální hrozby mohou být: živelní katastrofy, pandemie, hromadné nákazy zvířat (*panzootie*); antropogenní hrozby: provozní havárie spojené s infrastrukturou, vnitrostátní společenské, sociální a ekonomické krize, vojenské krizové situace. Další úroveň třídění podrobně popisuje konkrétní hrozby (*např. povodeň velkého rozsahu, epifytie, epizootie, nebo narušení distribuce potravin, závažná teroristická akce, migrační vlna velkého rozsahu, vnější napadení státu, spojenců atd.*)

Přijatelné riziko je stavem, kdy je vnímáno ohrožení a jsou připravovány aktivity, jejichž cílem je snížení pravděpodobnosti, že nastane. Společensví, stát, jednotlivec se připravují tak, aby byly případné následky co nejmenší. *Analýza rizik* je analýzou možných ztrát a přínosů (obdobou ekonomického hodnocení poměru nákladů a zisků). **Hodnota** je např. chráněný nebo postulovaný zájem (např. v zahraniční politice), aktivum (komodita případně informace, kterými aktér disponuje a cení si jich). Hodnoty jsou vnímány a oceňovány na základě své měřitelné nebo symbolické důležitosti, cennosti (významu). Problémem všech hodnot je jejich **zranitelnost**. Lze ji analyzovat a snižovat, omezovat, eliminovat řadou protiopatření, která jsou vždy posuzována z hlediska nutných nákladů. Protiopatření jsou preventivní reakcí na zranitelnost.

hrozby nevojenské / non-military threats

Soubor neintencionálních a intencionálních hrozeb, jejichž eliminace nevyžaduje vojenská řešení.

hrozba vojenská / military threat

1. Soubor intencionálních hrozeb, jejichž eliminace vyžaduje vojenská řešení. 2. Jednání státu, z něhož je zřejmé, že je odhodlán k prosazení svých požadavků sáhnout i k použití síly vůči druhému státu (např. demonstrace a koncentrace vojenských sil na hranicích s druhým státem nebo mobilizace vojsk). 3. Nejvyšší stupeň vojenského rizika, které zahrnuje bezprostřední pravděpodobnost vypuknutí ozbrojeného konfliktu.

hrozba vojenská vnější / external military threat

Ohrožení bezpečnosti v oblasti vojenství, jehož zdroj se nachází mimo národní hranice. Může být vyvolaná územními požadavky, vměšováním se do vnitřních záležitostí země, přítomnosti ohniska ozbrojeného konfliktu zvláště v blízkosti hranic státu nebo hranic jeho spojenců, rozvinutí nebo nárůst síly ozbrojených seskupení schopných narušit danou rovnováhu sil.

hrozba vojenská vnitřní / internal threat

Hrozba, která se týká vojenské bezpečnosti, jejíž zdroj se nachází na území daného státu. Vychází z akcí, jejichž cílem je narušit ústavní pořádek silou, nebo z činnosti separatistických, nacionalistických, teroristických nebo jiných ilegálních extremistických organizací.

humanitární akce / humanitarian action

Aktivity řízené mezinárodními vládními a nevládními organizacemi, jejichž cílem je zajistit přežití civilnímu obyvatelstvu, které bylo zasaženo vojenskými akcemi v rámci různých konfliktů, nebo zmírnit jeho strádání.

justice / judiciary

Právní a společenský koncept spravedlivého a morálního chování, tedy souhrnně následující pojmy nebo i jeden z nich: právo, právní řád, soudnictví (soudní orgány a úřady, jejich činnost), spravedlnost, justice.

iniciativa obranných schopností / defence capabilities initiative (DCI)

Iniciativa představitelů států a vlád zemí NATO přijatá na vrcholné schůzce konané ve Washingtonu v roce 1999 s cílem zdokonalit schopnost Aliance co nejlépe plnit celou škálu úkolů NATO od kolektivní obrany až k mírovým operacím. Zvláštní pozornost je věnována nezbytným opatřením přijatým s cílem zesílit schopnosti aliančních sil se rozvinout, zabezpečovat dlouhodobé operace, zvýšit účinnost použití sil v nasazení proti nepříteli a zlepšit jejich životaschopnost, systémy velení a řízení a koordinaci obranných plánování v rámci Aliance. Partnerské země se budou účastnit činností ve všech uvedených oblastech.

interoperabilita / interoperability

Schopnost ozbrojených sil NATO, a pokud je to nezbytné, také ozbrojených sil zemí v programu Partnerství pro mír a dalších zemí, společně efektivně cvičit a působit při plnění stanovených úkolů.

informační válka / information warfare

Získání nepovoleného elektronického přístupu do informačního systému za účelem jeho využití pro zpravodajské cíle nebo pro narušení jeho fungování.

invaze vojenská / military invasion

Pozemní, vzdušný nebo námořní průnik ozbrojených sil jednoho nebo více států na území jiného státu bez jeho souhlasu. Obecně jde o nečekaný akt agrese.

kolaterální škody / collateral damage

Vedlejší škody, nezamýšlená a nechtěná zranění civilních osob nebo poškození materiálu poblíž cíle, způsobená účinky vlastních zbraní.

kolektivní obrana / collective defence

Vojenské operace a jiné činnosti vedené spojenci v souladu s článkem 5 Washingtonské smlouvy (*a při uplatňování práva na individuální nebo kolektivní nutnou obranu uznanou článkem 51 Charty OSN*) týkající se poskytnutí pomoci jednomu nebo více spojencům, kteří se stali předmětem ozbrojeného útoku v Evropě nebo v Severní Americe.

kombatant / combatant

Príslušník ozbrojených sil (bojovník) jedné ze stran v konfliktu, dokonce i neuznaných sil, kromě zdravotnického personálu a duchovních, který se zúčastňuje bojových akcí.

konflikt / conflict

Spor nebo neshoda mezi dvěma nebo více státy, který je charakterizovaný možným použitím ozbrojených sil. Pojem konflikt je často používán ve spojení otevřený konflikt.

Projekt KOSIMO (Konflikt-Simulations-Modell) na Heidelberské univerzitě při výzkumu konfliktu pracuje s pětistupňovou škálou intenzity:

- **Latentní konflikt** je nenásilný. (*V seznamu latentních konfliktů v roce 2005 je např. veden spor mezi Velkou Británií a Španělskem o teritorium Gibraltar, ale i mezi Slovenskem a Maďarskem o autonomii a zdroje.*)
- **Manifestovaný konflikt** je nenásilné povahy. (*V roce 2005 byl takovým konfliktem například spor uvnitř Tanzanie týkající se secese Zanzibaru nebo mezi Kolumbií a Venezuelou o mezinárodní postavení.*)
- **Krise s občasným použitím násilí** jednou stranou konfliktu. (*Příkladem z roku 2005 je konflikt mezi Bangladéšem a Indií o teritorium a vodní zdroje nebo uvnitř Libanonu mezi náboženskými skupinami o moc.*)
- **Vážná krize** je spojena s opakovaným organizovaným násilím. (*V roce 2005 byl takovouto vážnou krizí například spor v Nepálu mezi vládou a komunistickými povstalci o ideologii a systémové změny, v Burundi mezi vládou a povstalci z kmene Hutu o moc či mezi Palestinci a Izraelem týkající se oddělení, systémových změn, ideologie a zdrojů.*)
- **Válka** je dlouhodobé ozbrojené násilí. (*V roce 2005 probíhala válka např. v Iráku o moc, systémové změny a ideologii, v Súdánu o regionální moc.*)

Přehled ozbrojených konfliktů ve světě přináší pravidelně ročenka Stockholmského institutu pro výzkum míru (SIPRI). Institut uvádí, že od konce studené války proběhlo 57 významných ozbrojených konfliktů, přičemž větší část z nich se týká vládnutí, menší část otázek území. Patrný je pokles počtu významných konfliktů (*viz tabulka č. 1*).

V roce 2005 podle SIPRI neprobíhal žádný mezistátní konflikt. Toto tvrzení je však pouze otázkou definice: řada vnitrostátních krvavých ozbrojených konfliktů probíhala se zahraniční účastí – především v Iráku a Afghánistánu. V ozbrojených konfliktech po studené válce zahynulo více než tři miliony lidí. Přibližně 25 milionů lidí je v důsledku těchto konfliktů vyhnáno ze svých domovů.

Tabulka č. 1: **Hlavní ozbrojené konflikty v letech 1990 až 2005**

1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
30	31	27	29	29	27	23	19	26	25	23	22	20	20	19	17

Pramen: *Stockholmský institutu pro výzkum míru*, SIPRI 2006.

Příčiny ozbrojených konfliktů je možné hledat různě. Klasický spor se vede o to, zda zbraně existují proto, že lidé chtějí válčit, nebo zda lidé válčí, protože mají zbraně. Od roku 2001 existuje program OSN, který usiluje o snížení počtu malých a lehkých zbraní. (*Malé zbraně – jsou určeny pro individuální užívání – např. revolvery a pistole, pušky a automatické pušky, samopaly a lehké kulomety. Lehké zbraně – jsou pro skupinové užívání malých posádek, dopravovány na lehkých vozidlech nebo zvířecím spřežením – např. těžké kulomety, minomety s kalibrem menším než 100 mm, granátomety, přenosné protiletadlové a protitankové zbraně a přenosné odpalovací zařízení pro rakety.*) V New Yorku se konala konference OSN (2006), která přinesla varující údaje. Podle kvalifikovaných odhadů **je ve světě přibližně 639 milionů kusů zbraní**. Přibližně 59 % z tohoto je ve vlastnictví civilistů. Zbývající zbraně jsou buď v ozbrojených

silách (39 %), u policie, vzbouřenců a nebo u jiných nestátních sil. *Malé a lehké zbraně* představují velký obchod. Ročně se vyprodukuje téměř sedm milionů kusů ručních zbraní. Vyrábí se v 90 státech, 75 % z nich pochází z USA a EU. Černý trh s malými zbraněmi se podle odhadů pohybuje od dvou do deseti miliard dolarů ročně. Jenom v Afghánistánu je okolo 10 milionů kusů těchto zbraní, v západní Africe přibližně sedm a ve Střední Americe dva miliony kusů. *(Tyto zbraně jsou levné – v některých zemích lze samopal AK-47 „kalašnikov“ koupit za pytel kukuřice nebo za 20 až 30 amerických dolarů.)*

Obrázek č. 1: Vývoj konfliktů podle jejich charakteru v letech 1945 – 2005

Pramen: *Human Development Report 2005. International Cooperation at a Crossroad. Aid, Trade and Security in an Unequal World.* New York: United Nation Development Program, 2005, s. 153.

Za příčinu ozbrojených konfliktů v teoriích rozpracovaných jinými autory a pracovišti jsou označovány zejména následující skutečnosti: *hlad, chudoba a nespravedlnost, nebo snaha získat nějaké podnikatelské výhody, případně získat suroviny.* Statistika uvádí, že se nejvíce bojuje v chudých zemích. Devět z deseti zemí z posledních míst seznamu států seřazených podle úrovně indexu lidského rozvoje, zažilo od roku 1990 nějaký ozbrojený konflikt. V letech 1946 – 1989, Afrika 30 % ozbrojených konfliktů, v letech 1989 – 2003 to bylo 38 %. V Africe ale nebyla příčinou válek pouze chudoba. *Tabulka č. 2* dokumentuje, že v mnoha zemích, kde se odehrávaly a odehrávají ozbrojené konflikty, byly jejich příčinou suroviny.

K vysvětlení konfliktů na Středním východě se používají teorie o „*střetu civilizací*“ (Samuel Huntington: *Střet civilizací*) nebo požadavek podpory „*boje za demokracii*“. Ozbrojený konflikt na Blízkém východě je spojen s americkou politikou prosazování demokracie. Pokus násilné demokratizace v podobě intervence v Iráku má důsledky ve vnitřním ozbrojeném konfliktu v Iráku a ve volebním úspěchu radikálních muslimských hnutí ve volbách v krizové oblasti. (*Pramen: KREJČÍ, Oskar. Malé války, velký problém.* Ekonom. 8. 8. 2006)

Tabulka č. 2: **Relace mezi konflikty a surovinami**

stát	trvání konfliktu	suroviny
Afganistán	1978 – 2001	drahokamy, opium
Angola	1975 – 2002	ropa, diamanty
Angola, Cabinda	od 1975	ropa
Kambodža	1978 – 1997	dřevo, drahokamy
Columbia	od 1984	ropa, zlato, koka
Kongo	1997	ropa
Dem. Rep. Kongo	1996 – 1997, 1998 – 2002	měď, kobalt, diamanty, zlato, kobalt
Indonésie, Aceh	1975 – 2005	přírodní plyn
Indonésie, Západní Papua	od 1969	měď, zlato
Libérie	1989 – 1996	dřevo, diamanty, železo, palmový olej, kakao, káva, marihuana, kaučuk, zlato
Maroko	od 1975	fosfáty, ropa
Myanmar	od 1949	dřevo, cín, drahokamy, opium
Papua Nová Guinea	1988 – 1998	měď, zlato
Peru	1980 – 1995	koka
Sierra Leone	1991 – 2000	diamanty
Súdán	1983 – 2005	ropa

Pramen: *Human Development Report 2005. International Cooperation at a Crossroad. Aid, Trade and Security in an Unequal World.* New York: United Nation Development Program, 2005, s. 167 (upraveno).

konsensus / consensus

Základní princip rozhodování v NATO, podle kterého je požadovaný jednomyslný souhlas všech členských států pro přijetí navrhovaných metod nebo opatření.

kontrola zbrojení a odzbrojení / arms control

Proces vzájemných vztahů mezi zeměmi vztahujících se k omezení, snížení, nešíření a výrobě zbraní a také k rozmístění a použití ozbrojených sil.

krize / crisis

1. Národní nebo mezinárodní situace, ve které jsou ohroženy základní hodnoty, zájmy nebo cíle zainteresovaných stran. 2. Mimořádná situace, v níž je bezprostředně ohrožena svrchovanost a územní celistvost státu, jeho demokratické základy, chod hospodářství, systém státní správy a soudnictví, zdraví a život velkého počtu osob, majetek ve velkém rozsahu, kulturní statky, životní prostředí nebo plnění mezinárodních závazků, přičemž ohrožení nelze zabránit ani jeho následky odstranit obvyklou činností správních úřadů, orgánů územní samosprávy, ozbrojených sil, záchranných sborů, havarijních a jiných služeb.

mezinárodní organizace / international organization

Organizace vytvořená ze zástupců vlád nebo nevládních struktur jednotlivých států pro řešení společných problémů. Příkladem je Organizace spojených národů – OSN, Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě – OBSE, Organizace Severoatlantické smlouvy – NATO, Mezinárodní výbor Červeného kříže, Mezinárodní organizace práce, atp.

mezinárodní politika / international policy

Soubor politických aktivit aktérů mezinárodních vztahů. Vědní disciplína, která se zabývá teorií a praxí politických aktérů v mezinárodním prostředí.

mezinárodní právo / international law

1. soubor právních pravidel, která upravují chování států a jiných subjektů veřejného práva v mezinárodních vztazích; 2. soubor právních norem, které zajišťují mírovou existenci a plynulý vývoj mezinárodního společenství (geograficky i početně determinované).

Jeho povahu utváří charakter prostředí (na rozdíl od vnitrostátního práva), v němž se normativní systém prosazuje: souřadnost – státy jsou současně normotvůrci i adresáty; částečně nepsané – dosud vládne mezinárodní obyčej, i když roste význam smluvního instrumentu.

Současné mezinárodní právo je charakterizováno: zákazem použití síly, právem národů na sebeurčení, zásadou nevměšování, rostoucí úlohou mezinárodních organizací, kodifikacemi a oslabováním mezinárodních obyčejů, rostoucím množstvím imperativních norem

mezinárodní humanitární právo / international humanitarian law (IHL)

Zahrnuje zvykové právo stejně jako ženevské konvence (ohledně ozbrojených konfliktů) a mezinárodní nástroje týkající se lidských práv.

mezinárodní policejní síly / international police forces

Dočasně vytvořené síly složené z civilních policistů včetně vybavení, které jsou poskytnuty zeměmi. Tyto síly jsou pověřeny dohledem nad bezpečností a veřejným pořádkem v třetí zemi zpravidla na základě mandátu Rady bezpečnosti OSN. Jejich úkoly mohou spočívat v plnění běžných povinností civilní policie, ve zvládnutí davu, kontrole hranic a také v dohledu na formování domácí civilní policie zvláště v oblasti nábory, výcviku a vybavení. Mezinárodní policejní síly mohou být složeny z ozbrojených i neozbrojených složek, případně kombinací obou.

mezinárodní smlouvy a úmluvy / international treaties and conventions

Instrumenty mezinárodního práva dvoustranného i mnohostranného charakteru, které upravují předmět vzájemného zájmu. **Mezinárodní smlouva** je jedním z hlavních pramenů mezinárodního práva (dalším je např. mezinárodní obyčej). Váže ty státy, které ji podepsaly (mezinárodní platnost) a ratifikovaly (mezinárodní účinnost). Mezinárodní smlouva je dokument s mezinárodněprávními účinky, na jejímž obsahu se dohodly smluvní strany (subjekty mezinárodního práva – nejčastěji státy). Je-li písemná (což je pravidlem), může být na jednom, dvou, nebo vícero dokumentech.

Dosavadní mezinárodní obyčej, týkající se mezinárodních smluv, byly kodifikovány a doplněny do *Vídeňské úmluvy o smluvním právu* z roku 1969. Tato úmluva se však vztahuje jen na mezinárodní smlouvy uzavřené písemnou formou; mezinárodní smlouvy sjednané v jiné formě se nadále řídí mezinárodním obyčejem.

Úmluva je mezinárodní smlouva významnějšího politického, odborného nebo vojenského určení mezi dvěma a častěji mezi více státy.

mezinárodní terorismus / international terrorism / terrorisme international

Společensky nebezpečný mezinárodní jev charakterizovaný snahou dosáhnout politických cílů terorem. Činy postihují obyvatele jiného státu, než z jakého jsou pachatelé. Teror, prováděný jednotlivci a organizovanými skupinami proti obyvatelstvu a orgánům jiné země. Teroristické akty jednoho státu proti druhému.

mezinárodní trestní tribunál / international (penal) criminal tribunal (ICT)

Tribunál ad hoc, nezávislý na Mezinárodním soudním dvoru, vytvořený bezpečnostní radou Spojených národů v roce 1993, poté v roce 1994, aby soudil a trestal vážná porušení mezinárodního humanitárního práva spáchaná v bývalé Jugoslávii (TPIY) a poté ve Rwandě (TPIR). Pozn.: Tyto tribunály disponují zeměpisně a časově omezenou kompetencí. Na popud OSN byl 17. června 1998 na mezinárodní konferenci v Itálii přijat Římský statut Mezinárodního trestního soudu (*Rome Statute of the International Criminal Court*). ČR statut podepsala 13. dubna 1999, ale dosud jej neratifikovala. Zatím tomu brání nutnost uvést český právní řád (především Ústavu) do souladu s touto smlouvou.

mezinárodní vojenský štáb / international military staff / état-major militaire international

Mezinárodní vojenský štáb odpovídá za plánování politiky ve vojenské oblasti, za její vyhodnocení a doporučení k posouzení Vojenským výborem, také musí zabezpečit, že politika a rozhodnutí Výboru jsou realizovány ve shodě s nařízeními. Dále se aktivně účastní procesu spolupráce se zeměmi střední a východní Evropy v rámci iniciativy Partnerství pro mír. V čele mezinárodního vojenského štábu je ředitel, důstojník v hodnosti generála nebo admirála, vybraný Vojenským výborem z kandidátů, kteří byli navrženi členskými zeměmi. Řediteli pomáhá 5 zástupců ředitelů, z nichž každý stojí v čele funkčního oddělení: plánování a politiky, operační, zpravodajské, spolupráce a regionální bezpečnosti, logistické, výzbrojní a zdrojů.

Mezinárodní výbor Červeného kříže (MVČK) / International Committee of the Red Cross (ICRC) / Comité international de la Croix-Rouge (CICR)

Apolitická, nezávislá a humanitární instituce se sídlem v Ženevě. ICRC působí jako neutrální zprostředkovatel v humanitárních otázkách v období mezinárodních konfliktů, občanských válek a vnitřních nepokojů. Poskytuje ochranu a pomoc vojenským, ale i civilním obětem – válečným zajatcům, zadržovaným civilistům, raněným na bojištích a civilnímu obyvatelstvu na okupovaném nebo nepřátelském území. Navštěvuje též politická rukojmí. Jeho mandát mu umožňuje vést dialog se státy a účastníky konfliktu

Byl založen v roce 1863. Poslání je definováno čtyřmi Ženevskými konvencemi z roku 1949 a Dodatkovými protokoly z roku 1977. Mezinárodní výbor podporuje tyto smlouvy a jedná v zájmu jejich rozvoje a šíření po celém světě. Samotný výbor se skládá maximálně z 25 členů, švýcarských občanů. Stálý Mezinárodní výbor Červeného kříže, ve formě hlavní správy, tvoří okolo 800 pracovníků, většinou švýcarských občanů. Dalších 1 000 delegátů působí v různých částech světa a spolupracuje s 10 000 místními zaměstnanci. Činnost je financována dobrovolnými příspěvky od vlád a národních společností.

ministerské nařízení / ministerial guidance

Hlavní směry pro různé sektory plánování Aliance, které jsou kolektivně schválené na zasedání příslušných ministrů a zpravidla znovu přehodnocené a schválené na úrovni ministrů každé dva roky. Existují tři typy ministerských nařízen: 1. *nařízení pro plánování obrany NATO* – schválené ministry obrany spojeneckých zemí účastnících se v plánování kolektivní obrany (Francie se neúčastní), 2. *nařízení*

Procesu plánování a analýzy programu Partnerství pro mír – schválené ministry obrany všech spojeneckých zemí a partnerských zemí, které se účastní tohoto procesu, 3. nařízení pro civilní plány stavu nouze – schválené ministry zahraničních věcí všech členských států NATO.

mír / peace / paix

Situace charakterizovaná rovnováhou mezistátních vztahů a tím, že státy se snaží řešit své rozepře mírovými prostředky, aniž by použily nebo vyhrožovaly použitím ozbrojených sil.

mírová operace / peace support operation

Operace, při které jsou nestranně používány diplomatické, civilní a vojenské prostředky s cílem prosadit zásady a principy Charty OSN k nastolení nebo udržení míru. Tyto operace mohou zahrnovat předcházení konfliktům, vytváření míru, prosazení míru, udržování míru, budování míru anebo humanitární operace.

mise vojenských pozorovatelů OSN / UN military observer mission

Jeden z prostředků používaný Radou bezpečnosti pro realizaci operací na udržení míru. Jeho úkol spočívá ve sledování vývoje z hlediska vojensko-politické a operační situace v oblasti konfliktu a pozorovat, jestli strany dodržují dohody týkající se zastavení palby a příměří.

mnohonárodní integrované logistické zabezpečení / multinational integrated logistic support

Několik zemí poskytující logistické prostředky mnohonárodním logistickým silám pod operačním řízením velitelství NATO pro logistickou podporu mnohonárodních sil.

mnohonárodní logistické zabezpečení / combined logistic support

Sloučení specifických prostředků členských zemí pro využití členskými státy NATO podle rozhodnutí vedoucích představitelů.

mnohonárodní sestava / multinational formation

Každá sestava s účastí vojsk z různých členských států NATO v kolektivní obraně, evropského a transatlantického posílení, utváření štábu skupiny společných mnohonárodních sil atd. a nebo s účastí členských i nečlenských států NATO při řízení krizí a operací na podporu míru. Ve strategii NATO kolektivní obrana spočívá stále více na utváření mnohonárodnostních jednotek, které doplňují národní vklad. Rozvoj evropské bezpečnostní a obranné identity je v souladu s utvářením mnohonárodnostních sestav a skupin společných sil. Struktura velení NATO byla přizpůsobena zahrnutí mnohonárodnostní sestavy, ve které se mohou účastnit partnerské i jiné země OSN, OBSE nebo jiných organizací.

mnohonárodní společné úkolové uskupení / multinational joint task force

Účelové uskupení sil armád několika různých států, které jako celek vytváří jednotnou sílu pod velením jednoho velitele, který operuje z jednoho velitelského stanoviště, jež se nazývá velitelské stanoviště mnohonárodního společného úkolového uskupení.

mobilizace / mobilization

1. Činnost obsahující přípravu na válku nebo na jiné případy ohrožení pomocí shromáždění a organizování zdrojů státu. 2. Činnost, při které jsou ozbrojené síly nebo jejich část uvedeny do stavu pohotovosti pro případ války nebo jiného ohrožení státu. Obsahem je shromažďování a organizace osob, zásob a materiálu pro aktivní vojenskou službu.

monitorování krizové situace / crisis situation monitoring

Činnost v rámci krizového řízení, která spočívá ve sběru informací včetně pravidelného sběru zpravodajských informací, jejich zpracování a vyhodnocování budoucí situace. Tato činnost se provádí trvale ve všech stádiích krize.

nadnárodní organizovaný zločin / transnational organised crime

Souhrn zločinů a přestupků, které jsou páchané zločinnými organizacemi a jejichž cíle, dopady a účinky zasahují na území více států.

národ / nation

Společenství lidí, kteří se hlásí ke stejné národnosti. (Všeobecně uznávaná a přesná definice není.) Národnost není objektivně daná vlastnost, kterou by bylo možno nezávisle určovat. Národní příslušnost (národnost) lze určit jen na základě proklamace jedinců. Je formována na základě působení různých faktorů, především geografických a jazykových, ale také politických, ekonomických a náboženských. Příslušníky národa zpravidla spojuje společná kultura, historie a jazyk, často i hospodářský život a obývané území.

„Národ je historicky vyvinutým, stabilním společenstvím jazyka, území, hospodářského života a psychologické skladby, jež se projevují ve společenství kulturním“. (Josif Stalin, *Marxism and the National and Colonial Question*. s. 8. Originál napsán roku 1912.)

Národ je pojmem relativně novodobým. Pojem národ se začal objevovat až v 18. a 19. století v souvislosti s průmyslovou revolucí. Sloužil jako prostředek k prosazování zájmů skupin, které mimo společný jazyk spolu neměly mnoho společného. Spolu s označením národ se objevil také nacionalismus. Podle některých sociálních vědců není národ zdrojem nacionalismu, ale naopak národ vznikl pro potřeby nacionalismu a jen v jeho rámci může být definován.

Pojem národ není totéž, co stát. Dnes ve světě existují národní státy, státy multinárodní, ale i národy, které svůj vlastní stát nemají. V národně nehomogenních zemích žije mnoho různých národů společně.

nařízení pro operační plánování / guidelines for operational planning

Základní dokument, ve kterém strategická velitelství dávají svým podřízeným velitelům hlavní směry pro operační plánování. Nařízení pro operační plánování je dokument připravovaný dvěma strategickými velitelstvími, která dávají velitelům NATO a členským zemím široký přehled názorů strategického charakteru, pokyny k součinnosti a k metodologii plánování na základě interpretace strategie Aliance strategickými velitelstvími. Udává úkoly a odpovědnost strategických velitelství a definuje úkoly podřízených velitelů včetně úkolů pro operace na zabezpečení míru, řízení krizí a kolektivní obrany. Obsahuje hlavní principy určující způsob a čas přípravy možného rozvinutí vojenských sil, buď samotných a nebo v rámci koalice. Nařízení pro operační plánování musí být schváleno Vojenským výborem a je předloženo Severoatlantické radě / Výboru vojenského plánování.

NATO

Viz. Organizace Severoatlantické smlouvy

nedělitelnost bezpečnosti / indivisibility of security

Koncepce, podle které akce jednoho státu mají dopad na bezpečnost ostatních států v euro-atlantickém regionu, dokonce i když se tyto státy nacházejí v jiné části regionu.

nebezpečnost / danger (non-security, unsafe)

Opak bezpečnosti, tedy stav, v němž mohou být ohroženy chráněné zájmy. Nejsou dostatečně eliminovány hrozby pro objekt (zpravidla stát) a tento objekt není k eliminaci stávajících i potenciálních hrozeb efektivně vybaven a ochoten při ní spolupracovat.

nekombatant / non combattant / non-combatant

V přesném slova smyslu definuje každou osobu, která není součástí ozbrojených sil bojujícího státu a která z tohoto titulu nesmí být vystavena útokům nepřítele, nesmí s ní být nakládáno jako s válečným zajatcem a podle lidských práv se nesmí od ní vyžadovat vojenská činnost. Zároveň se tento termín používá pro příslušníky ozbrojených sil, kteří se přímo nepodílí na bojových činnostech (zdravotní jednotky, logistické jednotky, atd.).

nekonvenční válka / unconventional warfare

Obecný termín označující operace vedené z vojenských, politických nebo ekonomických důvodů uvnitř prostoru obsazeného nepřítelem s využitím místních obyvatel a zdrojů.

nepřímá strategie / indirect strategy

Strategie, jejímž cílem je realizovat rozhodnutí jinými prostředky než vojenským vítězstvím.

nešíření zbraní hromadného ničení / non-proliferation weapons of mass destruction

Je projevem úsilí mezinárodního společenství, které směřuje k zabránění šíření zbraní hromadného ničení (jaderné, chemické a biologické, bakteriologické a toxinové) a jejich nosičů. V souvislosti se šířením jaderných zbraní se někdy hovoří o šíření *vertikálním* (kvalitativní vylepšování nebo kvantitativní zvýšení existujících arzenálů států vlastnicích tento druh zbraní) a *horizontálním* (šíření jaderných zbraní do států, které je nevlastní). Někdy se používá pojem nešíření i ve spojení s konvenčními zbraněmi, především ručními a lehkými, kde mezinárodní společenství usiluje především o zabránění jejich nelegálního šíření a nadměrného hromadění v určité zemi nebo regionu.

neutralita / neutrality

Politika a zvláštní právní statut státu odmítajícího účast v ozbrojených konfliktech (válkách) a ve vojensko-politických aliancích. Neutralita může být realizována v mírové i válečné době.

nevládní organizace / non-governmental organisation (NGO)

Nezisková organizace humanitární pomoci působící v místním, národním nebo mezinárodním měřítku. Od vládní organizace se liší tím, že nemá žádné statutární propojení na národní vládu.

nevměšování / non-interference

Jeden ze základních principů mezinárodního práva založeného na nepřipustnosti přímého nebo nepřímého zasahování do vnitřních záležitostí jiných států.

nouzový stav / state of emergency

Stav vyhlášený vládou v případě živelných pohrom, ekologických nebo průmyslových havárií, nehod nebo jiného nebezpečí, které ve značném rozsahu ohrožují životy, zdraví nebo majetkové hodnoty anebo vnitřní pořádek a bezpečnost.

obrana / défense / defence

Veškerá opatření a ustanovení provedená s cílem zajistit v každé době, za všech okolností a proti jakékoli formě agrese, bezpečnost a celistvost území, stejně jako životy obyvatel. Jeden ze dvou základních způsobů bojové činnosti.

obránná dostatečnost / defence sufficiency

Stupeň vojenské síly státu, který umožňuje odstrašit potenciálního nepřítele provést agresi nebo případně jí odrazit, ale které vylučuje schopnost zahájit nečekaně útok nebo vést velké útočné operace bez předchozího rozvinutí ozbrojených sil nebo jiných opatření.

obránná politika / defence policy

Je přirozenou a trvalou součástí bezpečnostního úsilí státu. Určuje a realizuje politické přístupy k poslání ozbrojených sil v souladu se zájmy státu. Základní opatření obranné a vojenské politiky jsou zveřejňována a aktualizována v programových prohlášeních vlády.

obránné plánování NATO / NATO defence planning

Souhrn stanovených metod umožňujících jednotně a koordinovaně sladit různé směry obranného plánování členských zemí NATO, v takových oblastech jako např. vyzbrojování, civilní plány pro nouzový stav, plány pro konzultace, velení a řízení, síly, logistiku, jadernou oblast a zdroje. Cílem těchto metod je maximálně zefektivnit využití obranných zdrojů v souladu s předvídatelnými hlavními vojenskými požadavky NATO. Tento postup umožňuje účastnickým zemím využít politické, vojenské a finanční výhody kolektivní obrany a také dalších společných úsilí, které posilují stabilitu a bezpečnost. Současně zamezuje návratu nacionalizace obranné politiky a umožňuje jednotlivým zemím zachovat si svou obrannou suverenitu.

obránné schopnosti / defence capabilities

Potenciál a vlastnosti, kterými musí disponovat ozbrojené síly, aby mohly efektivně plnit úkoly.

obranyschopnost státu / national defence capability

Souhrn věcných a duševních prostředků, vojenských a civilních zdrojů, které je stát schopen zmobilizovat pro účinné zabezpečení vlastní obrany.

odstrašování / deterrence

1. Jednání, které má přesvědčit potenciálního agresora o tom, že následky nátlaku nebo ozbrojeného konfliktu by mohly převážit jeho případné zisky. Vyžaduje udržování věrohodné vojenské síly a strategie s jasně vyjádřenou politickou vůlí jednat. 2. Soubor politických, ekonomických, vojenských a jiných opatření (*deterrent action*), přijatých státem (nebo koalicí států) s cílem předejít agresí nebo jinému narušení mezinárodního práva.

odzbrojení a kontrola výzbroje / disarmament and arms control

Úsilí zaměřené na upevnění větší stability mezinárodních vztahů se snížením počtu sil a vojenské výzbroje pomocí účinných a kontrolovatelných dohod a opatření na zvýšení důvěry.

odzbrojení / disarmament

Je jedním ze způsobů zajištění mezinárodní bezpečnosti. Odzbrojení v pravém slova smyslu je charakterizováno jako *proces snižování stavu ozbrojených sil a vojenských výdajů, zničení nebo odstranění zbraní, ať rozmístěných nebo skladovaných, postupná likvidace kapacity vyrábět nové zbraně, uvolnění a zařazení vojenského personálu do civilního života. Konečným cílem je všeobecné a úplné odzbrojení pod účinnou mezinárodní kontrolou*. Odzbrojovací pravidla jsou obsažena zpravidla ve formě mezinárodních smluv a úmluv. Pojem odzbrojení v širším slova smyslu zahrnuje jak vlastní odzbrojení, tak i opatření omezující zbrojení.

odzbrojení bojujících stran / disarmament of belligerents

Donucovací opatření spočívající v odzbrojení proti sobě stojících vojenských sil a civilního obyvatelstva v prostoru konfliktu, a také ve skladování zabavených zbraní a vojenské techniky ve střežených shromažďovacích centrech.

ochrana obyvatelstva v mimořádných situacích / civil protection in emergency situations

Souhrn opatření sladěných v čase, zdrojích a místě, jejichž cílem je předejít a snížit na minimum ztráty na obyvatelstvu a omezit rizika týkající se jeho bezpečnosti a zdraví následkem mimoř. situace a nepříznivých faktorů.

omezení zbrojení / arms limitation

Je označením pro mezinárodně dohodnuté nebo jednostranné opatření, které kvantitativně a kvalitativně omezuje zbrojení, ozbrojené síly a jinou podpůrnou činnost.

omezený konflikt / regional conflict

Otevřený konflikt, jehož poloha a ambice neohrožují životní zájmy jaderných mocností ani jejich blízkých spojenců.

operace / operation

1. Forma činnosti v oblasti vojenské nebo bezpečnostní na vyšší než taktické úrovni s předem plánovanou a řízenou prostorovou, časovou a věcnou synchronizací při použití vyčleněných sil a prostředků. 2. Způsob řízení (velení) této činnosti.

Podle převažujících použitých bezpečnostních sil a účelu této činnosti jsou operace: vojenské, bojové, nebojové, humanitární, policejní, záchranné, zpravodajské, informační, námořní, vzdušné atp.

Tvoří ji soubor vzájemně závislých druhů bojové činnosti a boje (především manévr, úder, útok, protiútok, obrana, ústup, přesun) za účasti většiny druhů vojsk a složek ozbrojených nebo bezpečnostních sil probíhají na několika bojištích a směrech současně.

operace jiné než válka / operations other than war (OOTWs)

Široká kategorie zahrnující politické krize i přírodní katastrofy, humanitární akce, operace k násilnému udržování míru v nejistých situacích a v situacích občanské války, ale která nezahrnuje situace typické pro mezinárodní válku.

opatření na upevnění důvěry / confidence-building measures

Kolektivní nebo jednostranná opatření států přijatá na vojenské úrovni s cílem snížit napětí a konfrontaci a také předejít vzniku ozbrojených konfliktů následkem vzájemného nesprávného hodnocení vojenské činnosti.

opatření na upevnění důvěry a bezpečnosti / confidence and security-building measures

Poskytování informací o ozbrojených silách a jejich vojenských aktivitách zúčastněných zemí za účelem výměny a ověřování těchto informací stejně jako poskytování určitých mechanismů na podporu spolupráce mezi těmito státy, jejichž cílem je posílení vzájemné důvěry a rozptýlení obav z vojenských aktivit podporou otevřenosti a průhlednosti. Opatření na upevnění důvěry a bezpečnosti obsahují, mimo jiné, následující prvky:

1. každoroční výměnu vojenských informací,
2. opatření ke snížení rizik např. konzultacemi a spoluprací v otázkách neobvyklých vojenských aktivit,
3. opatření týkající se vojenských kontaktů a spolupráce,
4. předběžná oznámování určitých vojenských aktivit,
5. pozorování určitých vojenských aktivit,
6. každoroční výměnu programu vojenských aktivit,
7. nátlaková opatření při vojenských aktivitách,
8. opatření ve věci shodnosti a kontroly,
9. přímé spojení mezi jednotlivými státy,
10. každoroční shromáždění k vyhodnocení používaných opatření,
11. celkovou výměnu vojenských informací,
12. stabilizační opatření pro urovnávání lokálních krizových situací,
13. zásady, jimiž se řídí pohyb zbraní.

opatření proti zpravodajské činnosti – kontrarozvědka / counter-intelligence

Činnosti, které se týkají identifikace a působení proti ohrožení bezpečnosti zpravodajskými službami, organizacemi nebo jednotlivci protivníka, které se zabývají špionáží, sabotážemi, podvracením nebo terorismem.

Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE) / Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE)

Vznikla z *Konference pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (KBSE)*. Sdružuje 52 států včetně USA a Kanady. Cílem je především prostřednictvím Vysokého komisaře pro menšiny předcházet, řídit a řešit krizové situace v Evropě operacemi na udržení míru v souladu s Chartou OSN a s použitím NATO. Tato organizace prostřednictvím stálého fóra pro bezpečnost přispívá rovněž ke sladění snah pro odzbrojení mezi účastnickými zeměmi a k navázání atmosféry důvěry (pravidla chování, jednání v rámci organizace mezi spolupracujícími zeměmi).

OBSE, dříve známá jako KBSE, byla zpočátku politickým konzultativním procesem zahrnujícím 53 účastnických států z Evropy, Střední Asie a Severní Ameriky. Organizací se stala v lednu 1995. Proces KBSE zahájený v roce 1972 vedl k přijetí *helsinského Závěrečného aktu* v roce 1975. Ten obsahoval širokou škálu závazků, které se týkaly zásad vztahů mezi zúčastněnými státy, opatření navržených k vybudování důvěry mezi nimi, úcty k lidským právům a základním svobodám a spolupráce v hospodářské, kulturní, technické a vědecké oblasti. Závěrečný akt rozhodl o pokračování v procesu KBSE a jeho prohloubení. Za tímto účelem se konaly hodnotící konference v Bělehradu (1977 – 1978), Madridu (1980 – 1983), Vídni (1986 – 1989) a Helsinkách (březen – červenec 1992). Pátá hodnotící konference proběhla v Budapešti 10. října – 2. prosince 1994 a na ni navázala schůzka vedoucích představitelů států a vlád zemí KBSE (5. – 6. prosince 1994). K důležitým mezníkům ve vývoji procesu KBSE patří přijetí *Stockholmského dokumentu* o opatřeních pro budování důvěry a bezpečnosti (*Confidence and Security Building Measures – CSBMs*) v roce 1986, který byl rozšířen a zdokonalen ve *Vídeňském dokumentu* z roku 1992. Další etapy tohoto procesu bylo dosaženo na hodnotící konferenci v Budapešti, kde Fórum KBSE pro bezpečnostní spolupráci přijalo Vídeňský dokument z roku 1994, který v sobě shrnuje dřívější Stockholmský a Vídeňský dokument, který vhodným způsobem zahrnuje obranné plánování a program vojenských kontaktů a spolupráce. Fórem byly přijaty další dokumenty týkající se globální výměny vojenských informací, principy, kterými se řídí obchod s konvenčními zbraněmi a stabilizující opatření pro lokalizaci krizových situací.

21. listopadu 1990 byla na summitu nejvyšších představitelů států a vlád tehdejších 34 účastnických zemí KBSE přijata *Pařížská Charta pro novou Evropu*. Tato Charta ustavila *Radu ministrů zahraničních věcí KBSE* jako ústřední fórum pro pravidelné politické konzultace. Zřídila také *Výbor vysokých funkcionářů*, který se zabývá aktuálními problémy, připravuje pracovní program Rady a vykonává její rozhodnutí, a také tři stálé orgány KBSE: Sekretariát KBSE v Praze (později začleněn do generálního sekretariátu KBSE ve Vídni), Středisko pro předcházení konfliktům ve Vídni a Úřad pro demokratické instituce a lidská práva (*Office for Democratic Institutions and Human Rights - ODIHR*). Při zahájení summitu KBSE v Paříži 19. listopadu 1990 celkem 22 členů NATO a bývalé Varšavské smlouvy podepsalo dlouhodobou *smlouvu o omezení konvenčních ozbrojených sil* v Evropě, od Atlantického oceánu po pohoří Ural. Smlouva vstoupila v platnost 9. listopadu 1992.

První zasedání Rady ministrů zahraničních věcí se konalo 19. června 1991 v Berlíně. Rada schválila mechanismus konzultací a spolupráce týkající se krizových situací v oblasti působnosti KBSE. Tento mechanismus byl použit v případě bývalé Jugoslávie a Náhorního Karabachu. Na druhém zasedání Rady ministrů zahraničních věcí v Praze 30. ledna 1992 bylo dohodnuto, že činnost různých institucí by měla být zefektivněna. Jednání zdůraznilo zejména potřebu zlepšit schopnost KBSE předcházet konfliktům. Na zasedání v Římě 1. prosince 1993 Rada schválila nové organizační změny, včetně ustavení Stálého výboru

(prvního stálého orgánu konference) a vytvoření jediného generálního sekretariátu; oba tyto orgány sídlí ve Vídni. Rada vyjádřila znepokojení nad počtem a rozsahem regionálních konfliktů a znovu potvrdila závazek tyto konflikty řešit, zejména konflikt v bývalé Jugoslávii. Podnikla také kroky pro zlepšení možností KBSE podílet se na řešení krizí a předcházení konfliktům a dohodla se, že by měly být rozvíjeny styky s dalšími „evropskými a transatlantickými organizacemi“.

9. července 1992 na následné schůzce v Helsinkách přijaly hlavy států a vlád účastnických zemí KBSE Deklaraci helsinského summitu nazvanou „*Výzva doby změn*“. Obsahuje mimo jiné dohodu o posílení KBSE, o ustavení Vysokého komisaře pro národnostní menšiny a vybudování struktury pro systém včasného varování, předcházení konfliktům a řešení krizí včetně kontrolních a zpravodajských misí. Ve stejné době se účastnické státy rozhodly ustavit ve Vídni *fórum KBSE pro bezpečnostní spolupráci*, pod jehož záštitou se nyní konají nová jednání o kontrole zbrojení, odzbrojení, důvěře a posílení bezpečnosti. Toto fórum bylo zahájeno 22. září 1992. V listopadu 1993 přijalo toto fórum čtyři důležité dokumenty: o stabilizačních opatření lokalizovaných krizových situací, o principech, kterými se řídí obchod s konvenčními zbraněmi, o obranném plánování a o vojenských stycích a spolupráci.

Na helsinském summitu 10. července 1992 podepsaly státy, kterých se to týkalo, *Závěrečný akt (CFE-1A)*, který zavedl limity početního stavu vojenského personálu a vyhlásil další stabilizační opatření. Následně zahájila KBSE řadu oficiálních misí pro zjišťování skutečného stavu věcí, podávání zpráv a kontrolu např. v Kosovu, Sandžaku, Vojvodině, Skopji, Gruzii, Estonsku, Tádžikistánu, Moldavsku, Lotyšsku a Náhorním Karabachu. V září 1992 zahájila KBSE operační mise na podporu sankcí (*Sanctios Assistance Mission – SAM*) v Albánii, Bulharsku, Chorvatsku, bývalé jugoslávské republice Makedonii, Maďarsku a Rumunsku, aby napomohla při kontrole realizaci sankcí nařízených OSN proti Federativní republice Jugoslávii (Srbsku a Černé Hoře).

10. října – 2. prosince 1994 v Budapešti byla pátá hodnotící konference KBSE uzavřena summitem 5. a 6. prosince, který přijal dokument „*Za skutečné partnerství nové éry*“ a další deklarace a rozhodnutí, včetně Deklarace k padesátému výročí ukončení 2. světové války a deklarace o baltských otázkách. V Budapešti byla přijata řada institucionálních rozhodnutí pro posílení KBSE. Tato opatření zahrnuje *přejmenování KBSE na OBSE* (k 1. lednu 1995). Stanovila termíny další schůzky vedoucích představitelů států a vlád OBSE do Lisabonu v roce 1996, stanovila harmonogram schůzek Rady ministrů (*ústřední rozhodovací a vedoucí orgán OBSE dříve známý jako Rada KBSE*) do konce funkčního období jednotlivých předsedů na úrovni ministrů zahraničí. Nahradila Výboru vysokých funkcionářů (*Committee of Senior Officials*) Radou nadřízených (*Senior Council*), která se schází alespoň dvakrát ročně a rovněž před schůzkami Rady ministrů a je svolávána též jako Ekonomické fórum. Vytvořilo Stálou radu (dříve Stálý výbor), která se schází ve Vídni jako oficiální orgán pro politické konzultace a rozhodování. Zpracovalo harmonogram prověrek plnění všech závazků KBSE, které se budou uskutečňovat ve Vídni před každým summitem. Výsledkem budapešťského summitu byla důležitá rozhodnutí, která se týkají jiných záležitostí, včetně regionálních problémů. V souvislosti s intenzifikací akcí KBSE ve vztahu ke konfliktu v Náhorním Karabachu. Státy KBSE vyjádřily politickou vůli poskytnout mnohonárodnostní mírotvorné síly KBSE na základě dohody mezi stranami o ukončení ozbrojeného konfliktu. Summit rovněž vydal politická prohlášení k situaci v Gruzii a Moldávii. Budapešťský dokument schválil politicky závazný Kodex prováděcích předpisů, které se týkají politicko-vojenských aspektů bezpečnosti (*Code of Conduct on Politico-Military Aspects of security*). Tento dokument vychází ze Závěrečného helsinského aktu, Pařížské deklarace a Helsinského dokumentu z roku 1992 a přidal snahám KBSE novou významnou dimenzi. Přijal principy zabezpečujících nešíření zbraní hromadného ničení; dále diskusí v rámci KBSE, které se vedou na téma společného bezpečnostního modelu pro Evropu v 21. století.

Organizace Severoatlantické smlouvy / North Atlantic Treaty Organization (NATO)/ Organisation du Traité de l'Atlantique Nord (OTAN)

Hlavní vojensko-politické seskupení spojující státy Evropy a Severní Ameriky. Organizace Severoatlantické smlouvy byla založena 4. dubna 1949 na základě *Washingtonské smlouvy* (WS) mezi členskými státy, jako reakce na poválečnou situaci v Evropě. Spojila deset evropských a dva severoamerické státy za účelem vzájemné spolupráce k obraně na základě dobrovolnosti. Státy se k ní svobodně připojily po veřejném posouzení a náležitém parlamentním souhlasu. Smlouva potvrzuje jejich individuální práva i mezinárodní závazky. Každý členský stát se zavazuje sdílet rizika odpovědnosti a výhody spojené s kolektivní bezpečností. Základem smlouvy je zejména článek 5: „*Smluvní strany se dohodly, že ozbrojený útok proti jedné nebo více z nich v Evropě nebo Severní Americe bude považován za útok proti všem, a proto odsouhlasily, že dojde-li k takovému ozbrojenému útoku, každá z nich uplatní právo na individuální nebo kolektivní obranu, uznané článkem 51 Charty Spojených národů, pomůže smluvní straně nebo stranám takto napadeným tím, že neprodleně podnikne sama a v souladu s ostatními stranami takovou akci, jakou bude považovat za nutnou, včetně použití ozbrojené síly, s cílem obnovit a udržet bezpečnost severoatlantické oblasti.*“

Washingtonskou smlouvu podepsalo v dubnu 1949 dvanáct států: USA, Kanada, Spojené království, Francie, Portugalsko, Belgie, Lucembursko, Nizozemsko, Dánsko, Norsko, Itálie, Island. V roce 1952 Řecko a Turecko, 1955 po získání plné suverenity Německá spolková republika, 1982 Španělsko. Po studené válce 12. března 1999 Polsko, Maďarsko a Česká republika. 29. března 2004 dosud největší vlna rozšiřování NATO Litva, Lotyšsko, Estonsko, Rumunsko, Bulharsko, Slovinsko, Slovensko.

V souvislosti s politickým vývojem v Evropě se postupně měnila i bezpečnostní strategie NATO. V roce 1950 byla v reakci na válku v Koreji přijata doktrína takzvané „*předsunutě obrany*“, později strategie takzvané „*hromadné odvety*“ a počátkem 60. let teorie „*omezených válek*“ a doktrína „*odstupňované obrany*“. V roce 1966 byly řídicí orgány v souvislosti s vystoupením Francie z vojenských struktur Aliance přemístěny z Paříže do Bruselu.

Základní mechanismus pro spolupráci členů NATO byl vybudován během let, kdy se Aliance formovala. Skládá se z následujících základních článků:

A – Rada NATO (*North Atlantic Council – NAC*) má výkonnou politickou a rozhodovací moc. *Stálá Rada NATO* se schází nejméně jednou týdně a skládá se ze stálých zástupců všech členských zemí. Rada se také schází na vyšších úrovních, včetně úrovně ministrů zahraničních věcí a předsedů vlád, ale její rozhodnutí mají stejný statut i platnost, ať se sejde na jakékoli úrovni. Rada je důležitým prostředníkem mezi NATO a veřejností. Vydává deklarace a komuniké, ve kterých je objasňována politika NATO a jednotlivá rozhodnutí pro veřejnost a vlády zemí, které nejsou členy Aliance. Je jediným orgánem Aliance, který odvozuje svou pravomoc ze Severoatlantické smlouvy, která ji rovněž opravňuje vytvářet si pomocné orgány. Rada je fórem pro konzultace mezi členskými vládami o bezpečnostních otázkách a je nejdůležitějším rozhodovacím orgánem NATO. Všechny členské státy mají stejné právo vyjádřit svoje názory u kulatého stolu Rady. Rozhodnutí Rady jsou výrazem kolektivní vůle členských vlád a přijímají se na základě konsenzu. Každá vláda je v Radě zastoupena stálým zástupcem – velvyslancem. Každý stálý zástupce má svůj politický a vojenský štáb nebo skupinu zmocněnců pro NATO, s různým počtem pracovníků. Zpravidla 2 x ročně se Rada schází na úrovni ministrů (ministři zahraničních věcí). Kdykoli je třeba řešit obzvláště závažné otázky, koná se summit, kterého se účastní nejvyšší představitelé států nebo vlád.

Zasedáním NAC předsedá *generální tajemník NATO*. Na ministerských zasedáních přebírá jeden z ministrů zahraničí roli čestného prezidenta. V této funkci se jednotlivé země střídají. Otázky, o kterých se na zasedání Rady diskutuje, a rozhodnutí, která Rada přijímá, se týkají všech aspektů činnosti organizace a často jsou založeny na zprávách a doporučeních připravených podřízenými výbory na žádost Rady. Stejně tak mohou témata navrhnout národní zástupci nebo generální tajemník. Stálí zástupci jednájí podle instrukcí svých vlád, informují o jejich názorech a vysvětlují

politická rozhodnutí kolegům, zpětně pak podávají svým národním orgánům zprávy o názorech a postojích ostatních vlád. *Rozhodnutí musí být schváleno na základě jednomyslnosti a všeobecné shody.* Neexistuje tady hlasování ani rozhodnutí většiny. Každý národ zastoupený u kulatého stolu nebo v kterémkoli podřízeném výboru si zachovává naprostou suverenitu a odpovědnost za své vlastní rozhodování.

- B – Výbor pro obranné plánování** (*Defence Planning Committee – DPC*) se obvykle skládá ze stálých zástupců, ale nejméně dvakrát ročně se schází na úrovni ministrů obrany. Výbor projednává většinu obranných záležitostí a otázek, týkajících se plánování kolektivní obrany. S výjimkou Francie jsou ve výboru pro obranné plánování zastoupeny všechny členské země. Výbor poskytuje metodické vedení vojenským úřadům NATO a v rámci své odpovědnosti má stejné funkce a pravomoce jako Rada, které mu přísluší podle jeho kompetence.
- C – Skupina pro jaderné plánování** (*Nuclear Planning Group – NPG*) fórum pro konzultace ke všem otázkám týkajícím se role jaderných sil v bezpečnosti a obranné politice NATO. Jsou zde zastoupeny všechny členské země kromě Francie. Island se účastní jako pozorovatel. Skupina se schází dvakrát ročně na úrovni ministrů obrany, obvykle společně s Výborem pro obranné plánování.
- D – Generální tajemník NATO** je nejvyšší politický funkcionář mezinárodní úrovně, který je nominován členskými zeměmi do funkce předsedy Rady NATO, Výboru pro obranné plánování, Skupiny pro jaderné plánování a dalších vrcholných výborů a zároveň je generálním tajemníkem NATO. Působí také jako hlavní mluvčí této organizace jak navenek, tak i při komunikaci a kontaktech mezi vládami členských států.
- E – Mezinárodní sekretariát** pochází z členských zemí, slouží Radě a četným výborům a pracovním skupinám, trvale zajišťuje širokou škálu záležitostí NATO. Navíc existuje řada civilních agentur a organizací, umístěných v různých členských zemích, které působí ve speciálních oblastech, jako je spojení a logistická podpora.
- F – Vojenský výbor** doporučuje politickým orgánům NATO opatření, která považuje za nezbytná pro společnou obranu území NATO a dále poskytuje odborné poradenství k vojenským záležitostem pro potřebu nejvyšších velitelů NATO. Na zasedání Rady, Výboru pro obranné plánování a Skupiny pro jaderné plánování je vojenský výbor zastoupen svým předsedou nebo jeho zástupcem. Je nejvyšším vojenským orgánem Aliance pod politickou pravomocí Rady NATO a Výboru pro obranné plánování. Skládá se z náčelníků štábů všech členských zemí kromě Francie, která je ve Vojenském výboru zastoupena vojenskou misí. Island nemá žádné vojenské síly, ale může být reprezentován civilním zástupcem. Velitelé štábů se scházejí alespoň dvakrát ročně. Jindy jsou členské země reprezentovány národními vojenskými zástupci, které jmenuje příslušný náčelník štábu. Funkce předsedy Vojenského výboru se každý rok střídá podle abecedního pořádku jednotlivých zemí v angličtině. Předseda Vojenského výboru pak reprezentuje výbor na dalších fórech a je jeho mluvčím.
- G – Integrovaná vojenská struktura** je pod politickou kontrolou a podléhá vedení na nejvyšší úrovni. Jejím úkolem je sloužit jako organizační základna pro obranu území členských zemí proti ohrožení jejich bezpečnosti a stability. Zahrnuje i síť hlavních a podřízených velitelství pokrývajících celou severoatlantickou oblast. Je základem pro společná cvičení vojenských sil a spolupráci v oblasti spojovacích a informačních systémů, protivzdušné obrany, logistické podpory vojenských sil a standardizace nebo slučitelnosti zařízení a postupů. Úlohou integrovaných vojenských sil NATO je zaručovat bezpečnost a územní celistvost členských zemí, přispívat ke stabilitě a rovnováze, řešit krize a hlavně poskytovat obranu strategické oblasti, pro niž platí Severoatlantická smlouva.
- H – Mezinárodní vojenský štáb** napomáhá práci Vojenského výboru NATO. Působí v řadě vojenských správ, které mají na starosti specifické stránky činnosti Vojenského výboru.

Základní složky konzultačních a rozhodovacích činností Aliance zaručují, že každý členský stát je zastoupen na všech úrovních a ve všech oblastech činnosti NATO, kterých se účastní. Od ledna 1994, kdy

nejvyšší představitelé států a vlád zahájili nové iniciativy, zřídila Rada NATO mnoho pomocných výborů a skupin, které tvoří součást mechanismu NATO a pomáhají zvládnout své úkoly:

- ❑ **Politicko vojenský řídicí výbor pro Partnerství pro mír** (*Political-Military Steering Committee on Partnership for Peace – PMSC*) se schází jako hlavní pracovní fórum pro PfP v různém složení, včetně setkání s jednotlivými partnery a schůzek všech zemí Severoatlantické rady pro spolupráci a Partnerství pro mír. Ad hoc. *Skupina pro spolupráci při zachování míru NACC* byla sloučena s PMSC.
- ❑ **Společný výbor pro nešíření zbraní** (*Joint Committee on Proliferation – JCP*) organizuje práci dvou dalších skupin, jmenovitě Hlavní politicko-vojenské skupiny pro otázky nešíření zbraní (*Senior Politico-Military Group on Proliferation – SPG*) a Hlavní obranné skupiny pro otázky nešíření zbraní (*Senior Defence Group on Proliferation – DGP*). SPG je odpovědná za rozvoj celkového politického rámce pro otázky šíření zbraní hromadného ničení a slouží jako fórum pro projednávání politických aspektů výzvy k nešíření zbraní. Schází se pod předsednictvím zástupce generálního tajemníka pro politické záležitosti. DGP se soustřeďuje, jak už její název napovídám, na obranné aspekty problematiky šíření zbraní a v čele stojí spolu dva předsedové, vrcholný americký a evropský zástupce, kteří se opět ve funkci střídají. JCP se schází pod vedením zástupce generálního tajemníka NATO a podléhá Radě NATO.
- ❑ **Prozatímní skupina pro politickou koordinaci** (*Provisional Policy Coordination Group – PPCG*). Tato skupina založená v květnu 1994 má za úkol ve spolupráci s vojenskými orgány NATO pomáhat Radě při průzkumu dalších možností rozvoje politických a vojenských struktur a postupů a jejich přizpůsobování nové situaci, aby mohly fungovat efektivněji a pružněji. Dále se podílí na činnosti Aliance v oblasti zachování míru, spolupráce se Západoevropskou unií a v této souvislosti i na rozvoji koncepce mnohonárodnostního úkolového seskupení sil (*Combinet Joint Task Forces – CJTF*). PPCG se schází za předsednictví zástupce generálního tajemníka pro obranné plánování a politiku.

Struktura, tvořená výše popsanými klíčovými složkami organizace, je podporována procesy politických a dalších konzultací a systémem společného civilního a vojenského financování, které je založeno na podílové úhradě nákladů všemi členskými zeměmi. Princip společného financování platí také pro zajištění základních zařízení, které obranné síly členských zemí potřebují, aby mohly plnit své závazky vůči NATO i pro rozpočtové potřeby politického vedení Aliance v Bruselu a dalších civilních a vojenských agentur NATO kdekoli jinde. Tento princip se vztahuje na všechny aspekty spolupráce v rámci NATO.

Finanční zdroje NATO jsou rozdělovány prostřednictvím oddělených civilních a vojenských rozpočtů (*Civil and Military Budget Committees – CBS a MBS*), v souladu s dohodnutými vzorci pro alikvotní podíly na nákladech i procesem sebekontroly. Politická kontrola a vzájemná zodpovědnost, každá země akceptuje přísný proces mnohostranné kontroly rozpočtu. S přihlédnutím k důsledkům plynoucím z transformace Aliance ve finanční a zdrojové oblasti a k novým úkolům, které vytyčily vlády NATO, byla založena **Hlavní komise pro zdroje** (*Senior Resource Board – SRB*). Skládá se z hlavních národních zástupců a schází se pod vedením zástupce generálního tajemníka pro infrastrukturu, logistiku a krizové plánování a má na starosti problematiku rozdělování vojenských zdrojů včetně určování jejich priorit. Na práci komise se podílejí i zástupci Vojenského výboru, hlavní velitelé NATO a předseda Výboru pro vojenský rozpočet, Výbor pro infrastrukturu a Výbor pro obranu lidských zdrojů.

Organizační struktura zahrnuje: **civilní strukturu** (*Civilian structure*), kterou tvoří velitelství NATO (*NATO Headquarters*), stálí představitelé a národní delegace (*Permanent Representatives and National Delegations*) a mezinárodní štáb (*International Staff*); **vojenskou strukturu** (*Military structure*) tvoří Vojenský výbor (*The Military Committee*), Mezinárodní vojenský štáb (*International Military Staff*), Velitelství pro transformace (*Allied Command Transformation – ACT*), Velitelství pro operace (*Allied Command Operations – ACO*); organizace a agentury (*Organisations and Agencies*).

Blíže na <http://www.nato.int/>

Organizace spojených národů (OSN)/ United Nation Organization (UNO), United Nations (UN)

Mezinárodní organizace, jejímiž členy jsou téměř všechny státy světa (v červnu 2006 měla 192 členských států). Založena 24. října 1945 v San Franciscu (USA) na základě přijetí Charty OSN 50 státy včetně tehdejší ČSR. Nahradila Společnost národů, která jako garant kolektivní bezpečnosti a mírového řešení konfliktů neobstála. První Valné shromáždění OSN se konalo 10. ledna 1946 v Londýně.

Cílem OSN je zachování mezinárodního míru a bezpečnosti a zajištění mezinárodní spolupráce. Členství v OSN je založeno na principu suverénní rovnosti, státy mají svá zastoupení, tzv. stálé mise, zejména v hlavním sídle OSN New Yorku, ale také např. v Ženevě nebo ve Vídni. Každý členský stát má své zástupce ve Valném shromáždění (*General Assembly*) a disponuje jedním stejně platným hlasem.

Výkonným orgánem je Rada bezpečnosti OSN (*Security Council*), které je dána základní odpovědnost za udržení mezinárodního míru a bezpečnosti. Její rezoluce jsou právně závazné. Rada bezpečnosti (RB) má 15 členů. Charta OSN určuje 5 z nich jako stálé, Valné shromáždění volí 10 dalších za nestálé členy na dvouleté období. Stálými členy Rady bezpečnosti jsou: Čína, Francie, Rusko, USA, Velká Británie. Dalšími hlavními orgány OSN jsou Ekonomická a sociální rada (*Economic and Social Council – ECOSOC*), Poručenská rada OSN (*Trusteeship Council*), Mezinárodní soudní dvůr (*International Court of Justice*) a Sekretariát, v jehož čele stojí generální tajemník OSN.

Další struktura OSN organizací a programů je uvedena blíže na <http://www.osn.cz/> nebo www.un.org .

otevřený konflikt / open conflict

Situace, při které nastal nepřátelský stav mezi pravidelnými jednotkami zainteresovaných stran. Konflikt může mít nízkou, střední nebo vysokou intenzitu podle použitých zbraní a míry násilí.

ozbrojená agrese / armed aggression

Typická agrese provedená ozbrojenými silami nebo polovojenskými skupinami a namířená proti suverenitě, územní celistvosti nebo zájmům určitého státu, kterou nelze odůvodnit nutnou obranou.

ozbrojené síly / armed forces / forces armées

1. Organické složky jednotlivých druhů vojsk (pozemního vojska, vojenského námořnictva a letectva) a četnictva, soustředující všechny jednotky určené k přímému provedení operačních (bojových) úkolů. 2. Vojenské síly státu nebo skupiny států.

ozbrojený konflikt / armed conflict

Způsob řešení sporů mezi státy, koalicemi států nebo uvnitř jednoho státu s omezeným použitím vojenské síly.

Partnerství pro mír / Partnership for Peace / Partenariat pour la paix

Program NATO zaměřený na upevnění důvěry a realizaci opatření na posílení bezpečnosti. Nabízí účastnickým zemím možnost upevnit své vztahy s NATO. Cílem programu je společné plánování, společná vojenská cvičení a spolupráce s vojsky NATO v takových oblastech jako mírové, pátrací, záchranné a humanitární operace na základě odpovídajících dohod.

Petersbergské úkoly / Petersberg tasks

Vojenské úkoly definované členskými státy Západoevropské unie v roce 1992 a následně členskými státy Evropské unie začleněné do Smlouvy o Evropské unii (modifikované Amsterodamskou smlouvou). Může se jednat o humanitární mise nebo o evakuaci státních příslušníků, o úkoly pro udržení míru, úkoly bojových sil pro zvládnutí krizí, včetně operací pro znovunastolení míru.

plánování sil / force planning

Proces umožňující sladit vojenské potřeby NATO s ekonomickými a finančními zdroji členských zemí.

podpora míru / peace support

Kolektivní činnost prováděná mezinárodními institucemi s cílem ukončit ozbrojený konflikt, který probíhá v rámci území jednoho státu nebo mezi několika státy. Při akci se používá ozbrojených sil, vojenských pozorovatelů, policistů, pomocné policie a civilních zaměstnanců a dochází k usnadnění politického procesu obnovení míru.

podzemní válka / subversion warfare

Boj vedený na určitém území proti politickým orgánům prostřednictvím části obyvatelstva této země za podpory vnějších prvků anebo bez této podpory, jehož cílem je zbavit tyto politické orgány vlivu na tomto území nebo alespoň paralyzovat jejich činnost.

policie / policey

Ozbrojený bezpečnostní sbor pro udržování vnitřního pořádku a bezpečnosti.

politicko-vojenská konfrontace / confrontation politico-militaire / politico-military confrontation

Vyostření politického napětí mezi státy nebo koalicemi států, nebo mezi sociálními silami uvnitř země s potenciálním nebezpečím ozbrojeného konfliktu.

politika / polity, politics, policy

Z řeckého *polis* – město, *politiké techné* – správa obce) je proces a metoda závazného rozhodování určité skupiny lidí s pluralitními zájmy a názory. V takových kolektivních rozhodnutích je politika uměním spravovat věci veřejné, řídit stát a hájit zájmy jednoho státu vůči druhému, vytvářet a udržovat vztahy mezi těmito státy. Prostředkem politiky je politická moc, kterou lze získat buď demokratickými prostředky, nebo násilím. V přeneseném smyslu znamená politika chování a jednání jednotlivce nebo skupiny a/nebo nasazení prostředků (ať legitimních nebo ne) k dosažení určitého cíle.

České slovo *politika* má několik významů, je ekvivalentem tří anglických termínů, které však operují na různé rovině obecnosti. *Polity* představuje strukturálně-funkční rámec politického procesu a politických aktivit (tento význam je blízký politickému systému společnosti, můžeme si pod ním představit například státní zřízení, ústavu, volební a stranický systém apod.); ve významu anglického *politics* představuje politický proces střetávání zájmů, arény, v nichž se pohybují a vyjednávají politici (do politiky s tímto významem tedy patří konkrétní političtí aktéři, jako jsou politické strany a politici); ve významu anglického

policy je programem, opatřením, krokem či záměrem, není spojena s aktéry, ale s tématy (např. sociální politika, vzdělávací politika, rozvojová politika atd.). Nositelem politiky (ve významu *policy*) nemusí být jen političtí představitelé, ale v zásadě kdokoli (*mzdová politika firmy, protidrogová politika školy*).

poměr sil / relative strengths

Výsledek kvalitativního a kvantitativního srovnání vlastních a nepřátelských sil a prostředků (jednotek, útvarů, svazků, výzbroje, techniky, aj.). Poměr sil umožňuje stanovit stupeň objektivní převahy přítomných stran. Je počítán danými štáby na strategické, operační a taktické úrovni na celý operační prostor, na osy hlavního i vedlejšího úsilí.

porážka / defeat

Taktická situace, která nastane v případě, že nepřátelské síly ztratí dočasně či trvale fyzické prostředky či vůli bojovat. Velitel poražených sil již nechce nebo není schopen pokračovat ve své činnosti, a tak se podřizuje vůli vlastního velitele a nemůže dále významněji ovlivnit činnost vlastních sil. Porážka může vzejít z použití síly či z hrozby jejího použití.

posily / augmentation force

Evropské a severoamerické síly, které nejsou začleněny do hlavních sil obrany nebo do sil reakce, určeny pro posílení kterékoliv oblasti nebo námořního velitelství a které přispívají k odstrašování, krizovému managementu a k obraně.

potlačování násilí / operation other than war

Takový způsob jednání a činnost pozemních sil, který vyžaduje, aby tyto síly měly schopnost naplánovat a vést koordinovaně s řadou diplomatických, ekonomických a mediálních akcí takové vojenské operace, které povedou k vyřešení a stabilizaci krizové situace. Tento způsob slučuje bezpečnostní opatření, opatření na zvýšení důvěry nebo dokonce pomoc ve prospěch protistojících stran a také kontrolní opatření. Může vést až k donucovacím nebo nátlakovým akcím.

pověření / accreditation / accréditation

Akt, při kterém jsou diplomatickému zástupci uděleny pravomoce nezbytné pro to, aby mohl u zahraniční vlády vystupovat jako oficiální zástupce.

právo na diplomatické zastoupení / right of legation

Právo, na jehož základě může určitý stát vyslat své diplomatické činitele (diplomaty) do ciziny (aktivní legace – vyslání) nebo může zahraniční přijmout (pasívní legace – přijímání).

právo na humanitární zasahování / right of humanitarian interference

Právo (kontroverzní) předkládané některými aktéry vysílat bez souhlasu státních orgánů určité země záchranné týmy nebo dokonce ozbrojené síly pro vytvoření bezpečnostní zóny, kde mohou chránit civilní obyvatelstvo (uprchlíky) a usnadnit práci humanitárním agenturám.

právo na kolektivní obranu / right of collective self-defence

Jedna z forem legitimního použití síly v mezinárodních vztazích. Toto právo může být realizováno (v souladu s článkem 51 Charty OSN) různými formami, společnou činností několika států podle dvoustranných nebo mnohostranných dohod o vzájemné pomoci za účelem odrazit agresi proti jednomu nebo více států.

právo na pronásledování / right of pursuit

Právo leteckého či námořního prostředku pobřežního státu na pronásledování cizího plavidla za hranicemi suverénního území nebo pravomoci tohoto státu, a to v případě, že toto plavidlo spáchalo nějaký delikt proti pobřežním zákonům a nařízením použitelným v těchto oblastech.

právo na sebeobranu / right of self-defense

Přirozené právo každého státu použít ozbrojené síly na individuální nebo kolektivní sebeobranu proti ozbrojenému útoku.

právo na válku / jus ad bellum

Část válečného práva, která definuje podmínky ospravedlňující vyhlášení války: válka musí být vyhlášena k tomu zmocněnou autoritou, důvody války musí být oprávněné (např. sebeobrana nebo vynucení míru následující po nespravedlivém násilí) a záměr války musí být zřejmý.

právo ozbrojeného konfliktu / law of armed conflicts

Systém mezinárodních právních norem, které upravují vztahy mezi státy během ozbrojeného konfliktu. Jejich cílem je omezit užívání barbarských prostředků a metod vedení války, ochránit její oběti a stanovit odpovědnost těch, kteří tyto normy porušují.

prevence / prevention

Soubor opatření usilujících ve většině případů vyvarovat se potenciálně rizikových situací.

preventivní diplomacie / preventive diplomacy

Soubor opatření, jejichž cílem je omezit spory mezi stranami nebo zabránit vzniku či rozšíření konfliktu. Zahrnují zejména zjištění základních faktů, prohlášení o předchozích událostech, zprostředkování, dokonce preventivní rozvinutí sil OSN.

prosazení (vynucení) míru / peace enforcement

Operace na podporu míru prováděná s cílem zajistit dodržování mírové dohody v těch případech, kdy míra souladu a dodržování je nejistá a existuje zvýšená možnost narušení tohoto stavu. Příslušníci mírových jednotek musí být schopni použít dostatečné donucovací síly a musí nestranně uplatňovat ustanovení mírové dohody.

protiútok, protiúder / counter-attack

Útok provedený všemi obrannými silami nebo jejich částí proti útočícím silám protivníka, jehož cílem je buď znovudobytí ztraceného území nebo odříznutí či zničení postupujících jednotek protivníka. Obecným záměrem je zabránit protivníkovi v dosažení cílů útoku. V zadržovacích obranných operacích se útok podniká pro obnovení bojového postavení odporu a řídí se omezenými cíli.

protivník / adversary

Strana, která je považovaná za potenciálního nepřítele pro spřátelené síly a u které lze předpokládat, že proti ní bude v rámci jasně definovaných podmínek a modalit použita síla.

předcházení konfliktům / conflict prevention

Společná akce politické, diplomatické, vojenské nebo jiné povahy, vedená mezinárodními organizacemi proto, aby některé neshody či rozepře nepřerostly v ozbrojený konflikt. Akce může zahrnovat inspekce na místě, výstrahy, ověřování, konzultace, kontrolu, zprostředkování nebo preventivní rozvinutí.

přikrytí státních hranic / securing national frontiers

Opatření přijatá velitelstvím příhraničních vojenských okruhů a pohraničních správ, určená k odražení nebo oslabení pozemních, leteckých a námořních útoků nepřítele, k zabezpečení příznivých podmínek k rozvinutí sil a jejich bojové činnosti, k zabránění proniknutí příslušníků zpravodajských služeb, průzkumných a diverzních sil a jiných speciálních sil nepřítele, stejně jako proniknutí teroristických skupin a ozbrojených band.

přistoupení / ratification

Diplomatický akt, kterým nejvyšší orgán státu, zpravidla hlava státu, stvrzuje podpis svého zplnomocněnce na smlouvě. Může označovat také akt, kterým Shromáždění státu v souladu s Ústavou, přistoupí ke smlouvě a povolí tak orgánu pověřenému zahraničními vztahy provést akt přistoupení ve smyslu mezinárodního práva.

psychologická válka / psychological warfare (PSYWAR)

Soustředěné uplatňování různých druhů opatření a prostředků, jejichž cílem je působit a manipulovat s míněním nepřátelských součástí (řídících orgánů, ozbrojených sil, obyvatelstva), s jejich pocity, postoji a chováním ve prospěch cílů války.

Rada bezpečnosti Organizace spojených národů / United Nations Security Council

Rada bezpečnosti OSN má patnáct členů, z nichž pět je stálých a deset je voleno Valným shromážděním na období dvou let, a disponuje specifickými kompetencemi. Na této organizaci leží hlavní odpovědnost za udržení míru a bezpečnosti a má proto rozhodovací pravomoc. Jako taková může vyzvat zúčastněné strany k tomu, aby akceptovaly provizorní opatření, která považuje za nezbytná, a může dále členským státům uložit provést opatření bez použití ozbrojených sil nebo rozhodnout o vojenské akci k udržení či znovunastolení mezinárodního míru a bezpečnosti.

Rada euroatlantického partnerství / Euro-Atlantic Partnership Council (EAPC)

Multilaterální fórum umožňující pravidelné konzultace a spolupráci mezi všemi členskými zeměmi NATO a dalšími 25 účastnickými státy. Aktivita Rady pro euroatlantické partnerství se řídí dvouletým Plánem činnosti, který se zaměřuje na spolupráci v oblasti velké škály politických otázek vztahujících se k bezpečnosti. Ty se mohou dotýkat obzvláště problémů regionálních, kontroly zbrojení, mezinárodního terorismu, udržování míru, ekonomických otázek v rámci obrany, pohotovostního civilního plánování, příprav na možné katastrofy, vědy a životního prostředí.

Rada na kontrolu plnění mírové dohody / Peace Implementation Council

Rada vytvořená na konferenci v Londýně v prosinci 1995 pro kontrolu plnění Daytonské mírové smlouvy týkající se Bosny a Hercegoviny.

regionální válka / regional war

Válka mezi dvěma nebo více státy či skupinami států v určitém regionu, která se zásadně dotýká zájmů zemí nacházejících se v tomto regionu. Lokální válka nebo ozbrojený konflikt mohou svým vystupňováním vyústit v regionální válku.

regulérní armáda / regular army

1. Stálé ozbrojené síly mající určitou organizaci, systém doplňování, zařazování do vojenské služby, všeobecný vojenský výcvik a vzdělávání stanovených osob, typovou výzbroj a uniformu, a také centrální systém velení a zásobování materiálně-technickými prostředky. Moderní regulérní armády jsou obecně budovány podle principu kariérního řádu. 2. Označení mající za cíl rozlišit jednotky regulérní armády od paramilitárních jednotek.

represálie, odvetná opatření / reprisals, retaliation

Donucovací legální jednání určitého státu, které tento podnikne jako odpověď na škodu nebo újmu způsobenou protiprávním jednáním jiného státu. Cílem odvetných opatření je přinutit stát, který se takto provinil, k zastavení těchto činů a k náhradě škod.

revoluční válka / revolutionary warfare

Zostřená forma podvratné bojové činnosti, která je zaměřena na uchopení moci a změnu politických a ekonomických struktur dané země. Revoluční válka vždy zahrnuje partyzánské a protipartyzánské bojové akce.

riziko / risk

Při likvidaci následků katastrof matematické vyjádření ztrát na lidských životech, zraněných, škodách na majetku a hospodářské činnosti v průběhu katastrofy v dané oblasti. Riziko je produktem náhody a zranitelnosti.

Pravděpodobnost, že dojde k poškození nebo ztrátě, která postihne určité chráněné hodnoty. Je možností, že s určitou pravděpodobností vznikne stav, který se liší od takového, jaký považujeme za žádoucí. Riziko je fenomén sekundární, to znamená odvozený a odvoditelný. Je závisle proměnnou a lze jej určit nebo

odhadnout prostřednictvím *analýzy rizik*. Riziko je reakcí na hrozbu a na stav připravenosti (zranitelnosti) zároveň. Je spojeno s rozhodováním a s lidskou činností.

riziko vojenské / military risk

Situace mezi státy nebo uvnitř států, která může vyvolat ozbrojený konflikt.

rovnováha vojenská / military parity

Relativně stabilní situace rovnováhy vojenské síly mezi státy nebo koalicemi států, při které žádná ze stran není schopna zajistit dlouhodobou vojenskou nadvládu.

rovnováha sil / balance of forces

Kvalitativní a kvantitativní rovnováha mezi strategickými a konvenčními silami a výzbrojí stran.

rozmístitelné síly / projectable forces

Síly schopné zasahovat ve velké vzdálenosti od místa svého obvyklého rozmístění. Jejich přednostním posláním jsou akce mimo vlastní území, v případě naléhavosti mohou být ovšem povolány i k činnostem souvisejícím s civilní, popřípadě i operační obranou národního území.

řízení katastrof / disaster management

Souhrn administrativních a politických rozhodnutí a činností na všech stupních podle různých stupňů katastrof.

řízení krizí / crisis management

Koordinovaná opatření, jejichž cílem je odstranit krizi, zabránit její eskalaci (vyostření, vystupňování) a zastavit nepřátelské akce, které by z ní mohly vyplynout.

scénář / scenario / scénario

Popis budoucí možné strategické situace a postupu událostí, které k ní mohou vést.

schopnost / ability

Specifická vlastnost ke splnění stanoveného úkolu, který je definován jen v obecné rovině. Vyjadřuje se v pojmech pravomocí bez odkazu na specifický objem prostředků a předpokládá existenci těchto pravomocí.

síly okamžité reakce / immediate reaction forces

Síly vybrané a rozvinuté z jednotek s vysokým stupněm připravenosti zahrnující pozemní, vzdušné a námořní složky. Pozemní síly okamžité reakce nahradily mobilní pozemní síly Spojeneckého velení v Evropě. Vysoce připravené vzdušné síly okamžité reakce vyčleněné jednotlivými zeměmi jsou určeny a rozvíjeny od stupně letka. Vyčleněny jsou rovněž námořní síly okamžité reakce.

síly reakce / reaction forces

Vysoce mobilní mnohonárodní pozemní, vzdušné a námořní síly s vysokou bojovou schopností vyčleněné pro strategická velitelství NATO a které jsou k dispozici v krátkých lhůtách k zabezpečení rychlé vojenské reakce v případě krize, tyto síly ukazují jednotu a rozhodnost NATO a v případě nutnosti usnadňují činnost sil v určité době v prostoru krize. Zahrnují síly okamžité reakce, které nejsou početné, a síly rychlé reakce, které mají větší operační možnosti a zahrnují obě z námořních, pozemních a vzdušných složek.

síly rychlé reakce / rapid reaction force

Mezinárodní síly reakce zahrnující vyčleněné vysoce připravené jednotky pozemních, leteckých a námořních složek.

síly určené pro NATO / forces allocated to NATO

Síly, které dá určitá země k dispozici NATO podle následujících kategorií:

1. jednotky pod velením NATO,
2. jednotky přidělené k NATO,
3. jednotky vyčleněné pro NATO,
4. jiné jednotky pro NATO.

situace / situation

Souhrn faktorů a podmínek majících vliv na taktickou a technickou přípravu operací a jejich vedení. Nejdůležitější faktory jsou tyto: početní stav vojsk, sestava sil a charakter nepřátelských operací, postavení vlastních vojsk, jejich stav, stanovené úkoly, dostupnost logistického zabezpečení, postavení a činnost sousedících sil, terén, klimatické a meteorologické podmínky, roční doba, denní doba, doba přípravy k bojové operaci a plnění úkolů. Situace může být taktická, operační nebo strategická.

sled (strategický) / strategic echelon

Prvek seskupení národních ozbrojených sil určený k plnění strategických úkolů.

Smlouva o nešíření jaderných zbraní (NPT) / non-proliferation treaty (NPT) / traité de non-prolifération des armes nucléaires (TNP)

Podepsaná 1. července 1968, v platnost vstoupila v březnu 1970, sdružuje 148 států a sleduje tři významné cíle:

1. zachování počtu pěti států, které disponují jadernými zbraněmi,
2. prohloubení mírové spolupráce v jaderné oblasti mezi zúčastněnými státy,
3. přispívat k jadernému odzbrojení.

Smlouva o omezení konvenčních sil v Evropě (CFE) / treaty on the limitation of conventional forces in Europe (CFE) / traité sur la limitation des forces conventionnelles en europe (FCE)

Smlouva o omezení konvenčních sil v Evropě, která byla podepsána 19. listopadu 1990 29 zeměmi a která vstoupila v platnost 9. listopadu 1992, založená na principech parity, dostatečnosti, stability a průhlednosti, sleduje tři cíle od Atlantického oceánu až po Ural: 1. zabezpečit pevnou rovnováhu konvenčních sil, 2. odstranit nerovnováhu škodící stabilitě a bezpečnosti, 3. eliminovat schopnosti zahájit překapivý útok nebo útočnou činnost velkého rozsahu.

součinnost / co-operation

Koordinovaná společná činnost jednotek, útvarů, svazků a hlavních uskupení různých druhů ozbrojených sil a druhů vojsk, které zahrnují prvky bojové nebo operační sestavy, a pro činnost různých druhů zbraní. Tyto činnosti jsou prováděny sladně a společně v závislosti na směrech, čarách nebo prostorech, čase a prostředcích s cílem splnit úkol dosažením stanovených cílů. Podle úrovně rozlišujeme strategickou, operační a taktickou součinnost. Strategická součinnost spočívá ve sladěné a společné činnosti velkých seskupení sil, které vedou operace na jednom nebo více válčistiích nebo strategických směrech, aby dosáhly cíl strategické operace nebo vyhrály celou válku. V koaličních válkách, strategická součinnost se může také provádět mezi ozbrojenými silami koaličních zemí a jejich vyčleněnými seskupeními sil, které se účastní společné operace na pozemním nebo námořním válčisti. Součinnost na operační úrovni spočívá ve sladěné a společné činnosti velkých společných vševojskových seskupení a svazků, které mohou být také mezinárodní, vedené na operačně-taktické úrovni, aby dosáhly cíl operace, která se vede na jednom nebo více přílehlých směrech. Taktická součinnost spočívá ve sladěné a společné činnosti svazků, útvarů a jednotek mezi sebou nebo vedené s jednotkami sousedních sektorů s cílem dosáhnout společný cíl.

speciální jednotky / special-operations force

Síly NATO zahrnující speciální skupiny vybraných vojáků vybavenými jedinečnými možnostmi pro vedení speciálního průzkumu, přímých akcí a vojenské pomoci při plnění složitých, nebezpečných a často politicky citlivých úkolů stanovených velitelem válčisti.

speciální operace / special operations

Vojenská činnost prováděná speciálně určenými, organizovanými, vycvičenými a vybavenými silami, které používají operační postupy a způsoby nestandardní pro konvenční síly. Tato činnost se provádí během všech vojenských operací samostatně anebo v součinnosti s konvenčními silami k dosažení politických, vojenských, psychologických a ekonomických cílů. Politicko-vojenská hlediska mohou vyžadovat utajované a skryté způsoby činnosti a podstoupení určitého stupně fyzického a politického rizika, které není spojeno s konvenčními způsoby boje.

společná zahraniční bezpečnostní politika / common foreign and security policy CFSP

Vytvořená z Maastrichtské smlouvy o EU, upřesněná Amsterodamskou smlouvou. Je uskutečňovaná EU a směřuje k těmto cílům: 1. ochrana (uchování) obecných hodnot, základních zájmů, nezávislosti a integrity EU, v souladu s principy Charty OSN; 2. upevnění bezpečnosti EU, 3. udržení míru a upevnění mezinárodní bezpečnosti, 4. zvyšování mezinárodní spolupráce, 5. rozvoj a upevnění demokracie a právního státu a respektování lidských práv a základních svobod.

společné ozbrojené síly / joint armed forces

Vojenské síly a prostředky vyčleněné v souladu s dohodou mezi dvěma nebo více státy ke společným operacím, jejichž cílem je zajistit bezpečnost těchto států. Obecně tvoří tyto společné síly nejlépe připravené jednotky a útvary z každé země vybavené moderní výzbrojí a technickými prostředky.

stabilizační síly / stabilisation force

Mezinárodní síly na udržení míru určené pro vedení operací v rámci NATO k prosazování mírových dohod z Daytonu. Jejich cíle jsou: 1. pro upevnění míru přispět k vytvoření příznivé bezpečnostní situace prováděním odstrašovacích akcí a v případě nutnosti zabráněním obnově nepřátelství a nové hrozby pro mír, 2. upevnit postupy IFOR a podpořit klima umožňující rozvoj mírového procesu, 3. přispět k vytvoření ovzduší, které umožňuje přesunout odpovědnost za zachování míru z vojenské moci na politickou a civilní, 4. postupně snižovat úlohu a velikost přítomných vojsk.

standardizace / standardization

Tvorba a zavádění koncepcí, doktrín, postupů a modelů pro dosažení a udržování požadovaných úrovní slučitelnosti, zaměnitelnosti nebo shodnosti v operačních, procedurálních, výzbrojně technických a administrativních oblastech s cílem dosáhnout interoperabilitu. Poznámka: tři stupně standardizace jsou vzestupně slučitelnost, zaměnitelnost a shodnost.

stát / state

Mocenská organizace společnosti. Je vymezen státní mocí, státním lidem (státní občanství) a státním územím. Svrchovaný stát není podřízen žádné jiné (státní) moci a to jak vnější, tak vnitřní. Kritéria státu jsou definována v *Konvenci o právech a povinnostech států* z Montevidea, která byla podepsána roku 1933. Podle této mezinárodní konvence je stát subjektem mezinárodního práva splňující tato kritéria: *stálé obyvatelstvo, vymezené státní území, státní moc vláda a státní aparát, schopnost vstupovat do vztahů s jinými státy.*

Montevideo je oblastní Americká konvence, ale principy obsažené v tomto článku byly obecně uznány v mezinárodním právu. Je otázka, zde tato kritéria jsou dostatečná. První tři jsou všeobecně uznávána. Praktickou podmínkou pro existenci státu je samozřejmě jeho uznání ostatními státy.

Max Weber definuje „stát“ jako lidské společenství, které si na určitém území nárokuje pro sebe monopol legitimního násilí. Pokud by neexistovalo násilí jako prostředek vynucování státního zájmu, tak by stát zanikl a místo něj by nastoupila anarchie.

státní svrchovanost / state sovereignty

Nezávislost státní moci na jakékoli jiné moci. Stát je navenek i uvnitř omezen pouze svrchovaností jiných států, mezinárodním právem a svobodně převzatými mezinárodními závazky.

státní území / state territory / territoire national

Část zemského povrchu vymezená hranicemi státu a podléhající jeho suverenitě. Dále se dělí na zemský povrch, vody a vzdušný prostor.

stav nebezpečí / risk situation

Situace, při které jsou v případě živelné pohromy, ekologické nebo průmyslové havárie, nehody nebo jiného nebezpečí ohroženy životy, zdraví, majetek, životní prostředí, pokud nedosahuje intenzita ohrožení značného rozsahu, a není možné odvrátit ohrožení běžnou činností správních úřadů a složek integrovaného záchranného systému.

stav nouze (mimořádný stav) / state of emergency

1. Zvláštní právní režim zavedený v určité zemi nebo v určitých oblastech země na určitou dobu z důvodu vzniku mimořádné situace, kterou se rozumí, že společnost nebo stát prochází krizovým obdobím charakterizovaným sociálními, politickými, ekonomickými, národnostními, náboženskými a jinými konflikty. Tento režim je také zaveden při přírodních nebo technologických katastrofách. Zpravidla jej doprovází úplné nebo částečné omezení platné legislativy. Jde o dočasné opatření, jehož cílem je zajistit bezpečnost osob a společnosti a ochranu ústavního pořádku.

2. Omezení nebo přerušování dodávek energie na celém území ČR nebo na její části z důvodů:

- živelných událostí,
- opatření státních orgánů za nouzového stavu, stavu ohrožení státu nebo válečného stavu,
- havárií na zařízeních pro výrobu, přenos a distribuci energií,
- smogové situace podle zvláštních předpisů,
- dlouhodobého nedostatku zdrojů, kterými jsou paliva, elektřina, voda,
- teroristického činu.

stav ohrožení státu / threat to the State

Stav, kdy je bezprostředně ohrožena svrchovanost státu nebo územní celistvost státu anebo jeho demokratické základy. Vyhlašuje Parlament na návrh vlády.

strategická koncepce / strategic concept

Průběh akce, který je schválený na základě hodnocení strategické situace. Je vyjádřením toho, co je třeba udělat v obecných podmínkách a natolik pružně, aby bylo možné tuto koncepci využít v rámci vojenských, diplomatických, ekonomických, psychologických a jiných opatření, které z ní vyplývají.

strategická koncepce NATO / NATO Strategic Concept

Oficiální politicko-vojenský dokument o přístupu NATO k otázkám bezpečnosti a obrany. Tento dokument byl naposledy přijatý hlavami států a vlád v dubnu 1999. Popisuje neměnnou podstatu a cíl NATO a také jeho základní bezpečnostní úkoly, určuje hlavní rysy nového bezpečnostního prostředí, stanovuje prvky globálního přístupu Aliance k otázkám bezpečnosti a určuje směry pro další rozvoj ozbrojených sil NATO.

strategie / strategy / stratégie

Umění a věda o synchronizovaném a integrovaném vývoji a použití prostředků národní síly pro dosažení národních a/nebo mezinárodních cílů na bojišti.

strategická studia / strategic studies

Součástí futurologie, tedy nauky o budoucnosti. Strategická studia pro bezpečnost a obranu státu zkoumají budoucí vývoj v této oblasti vědeckým způsobem. Zahrnují tvorbu konkrétních prognóz vývoje společnosti, jejíž součástí je obrana a bezpečnost, vytvářejí obecnější filozofické a sociologické pojetí. Pro odvození praktických závěrů shromažďují strategická studia vybrané informace o společenském rozvoji, zejména o vojenských aspektech bezpečnosti a obrany státu, společnosti, skupiny států a podobně. Strategická studia jsou multioborovou, interdisciplinární vědní disciplinou, která usiluje o vytvoření vybraných charakteristik budoucích stavů společnosti s využitím synergického efektu. Významnou součástí strategických studií jsou poznatky z bezpečnostních studií.

symetrický konflikt / symmetrical conflict

Konflikt, ve kterém proti sobě stojí srovnatelné subjekty, jimiž jsou nejčastěji národní státy, které disponují prostředky podobné povahy z hlediska množství, výzbroje, výstroje a technologií. Strategické cíle účastníků konfliktu jsou ve své podstatě shodné, i když politické a vojenské cíle jsou protichůdné.

system hospodářské mobilizace / economic mobilization system

Organizační, materiální, personální a jiná opatření, kterými ústřední správní úřad zabezpečuje mobilizační dodávku pro potřeby ozbrojených sil a ozbrojených bezpečnostních sborů za stavu ohrožení státu a válečného stavu.

udržování míru / maintien de la paix / peacekeeping

Operace na podporu míru prováděná po uzavření dohody nebo zastavení palby, pomocí čehož se vytvořilo příznivé prostředí s vysokou mírou souladu i dodržování a sníženou hrozbou narušení tohoto stavu. Použití síly příslušníky mírových jednotek se normálně omezuje jen na vlastní sebeobranu.

špionáž / espionage

Sběr zpravodajských informací pomocí různých tajných (*surreptitious*) narušujících (*intrusive*) metod uvnitř zahraničního teritoria bez vědomí nebo souhlasu dotčeného státu. Právní analýzy uvádí, že tyto operace jsou nelegální a jsou podnikány na vlastní nebezpečí toho kterého personálu nebo jednotek.

teror / terror

Záměrné použití či hrozba násilí vůči civilnímu cíli za účelem dosažení politického cíle. Podle této definice tak útoky na vojenské cíle nejsou terorem.

terorismus / terrorism

Nezákonné použití síly a násilí proti osobám či majetku se záměrem zastrážit nebo donutit vládu, civilní obyvatelstvo nebo jeho určitou skupinu k ústupkům a tím dosáhnout politických nebo společenských cílů.

Násilí, jež se vymyká všem normám. Souhrn metod hrubého zastrášení užitím násilí a síly, obvykle s politickým podtextem. Taktika nekonvenčního útočného činu k dosažení politického cíle pomocí útoků či hrozbou útoku na civilní cíl. Z hlediska mezinárodního práva se rozdělují kriminální a válečné činy (*criminal act* versus *act of war*). Terorismus spadá do kategorie válečného činu, neboť jeho motivací není

zabíjet, ale změnit politickou situaci. Terorismus je taktikou nekonvenčního konfliktu (tedy konfliktu mezi státním a nestátním aktérem). V rámci nekonvenčního konfliktu se rozlišuje guerilla, tedy útoky na vojenské cíle a terorismus, tedy útoky na civilní cíle. Označit určitou organizaci jako teroristickou lze podle dvojího klíče: *kvantitativně* – počet útoků na civilní cíle převažuje ty na vojenské, *kvalitativně* – pokud organizace, byť „jen“ jednou provedla útok na civilní cíl. *Státní terorismus* – státní podpora destabilizujících teroristických akcí za účelem posílení centrální autority.

Mezinárodní terorismus má různé motivy. Známe především terorismus vedený s cílem získat nezávislost, případně terorismus separatistický (jedná-li se o hnutí, která se tímto způsobem pokoušejí osvobodit z koloniálního útlaku, vytvořit nezávislý stát, či se připojit ke státu jinému, než je ten, k němuž patří). Terorismus vedený snahou o nezávislost je svou povahou vždy i mezinárodní, protože své akce přenáší i mimo hranice území, jež je předmětem střetnutí.

technologický terorismus / technological terrorism

Skutečné nebo hrozící použití jaderné, bakteriologické či chemické zbraně nebo vysoce toxických biologických bojových prostředků či chemických látek teroristy. Může zahrnovat i ovládnutí nebo pokus o ovládnutí jaderných nebo chemických zařízení nebo jiných průmyslových středisek, jejichž úplné nebo částečné zničení by mohlo představovat nebezpečí pro zdraví nebo životy osob.

těžiště / centre of gravity

Materiální a duševní zdroje síly, ze kterých země, aliance, vojenské síly a všechny další entity čerpají svoji volnost jednání, sílu a vůli bojovat.

udržování míru / peacekeeping

Operace na podporu míru prováděná po uzavření dohody nebo zastavení palby, pomocí čehož se vytvořilo příznivé prostředí s vysokou mírou souladu i dodržování a sníženou hrozbou narušení tohoto stavu. Použití síly příslušníky mírových jednotek se normálně omezuje jen na vlastní sebeobranu.

uprchlík / réfugié / refugee

Jakákoliv osoba, která kvůli odůvodněnému strachu z pronásledování z důvodů rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité skupině nebo pro politické přesvědčení se nachází mimo zemi svého státního občanství a nemůže nebo v důsledku svého strachu nechce využívat ochrany své země, nebo která je bez státní příslušnosti a nachází se mimo zemi svého obvyklého pobytu v důsledku událostí, nemůže nebo kvůli strachu nechce se do ní vrátit.

útok / attack

Akt obranného či útočného násilí proti protivníkovi v rámci ozbrojeného konfliktu.

válečná situace / war situation

Vztahy mezi státy nebo organizovanými společenstvími v konfliktním prostředí, počínaje začátkem vojenských operací až do jejich ukončení, a to za absence formálního vyhlášení války.

válečné právo / law of war / droit de la guerre

Souhrn právních pravidel (zákonů a obyčejů) používaných během nepřátelství mezi válčícími stranami a mezi válčící stranou a neutrálními státy. Často se nazývá „haagské právo“ (oproti „ženevskému právu“, kterým je specifikováno humanitární právo).

válečný stav / state of war / état de guerre

1. Vzájemné vztahy států od momentu vyhlášení války nebo od zahájení vojenských operací až do jejich ukončení. Projevuje se přerušением diplomatických, obchodních a finančních vztahů, zabavením majetku nepřátelského státu (s výjimkou diplomatických zastoupení), vojenským zabráním obchodních lodí, internací osob a podobně. Právní manifestací ukončení válečného stavu je obvykle mírová smlouva.

2. Právní stav, při kterém je centrálně řízen výkon státní správy, národního hospodářství a ozbrojených sil. Hromadně se povolávají vojáci v záloze k mimořádné službě v ozbrojených silách a činí opatření v národním hospodářství k zajištění potřeb ozbrojených sil a civilního obyvatelstva. Válečný stav se vyhláší a odvolává zákonem a je posledním krokem k odvrácení války.

válka / war / guerre

Otevřený ozbrojený konflikt vyhlášený mezi dvěma státy nebo společenskými komunitami, který se projevuje přerušением normálních politických a diplomatických aktivit mezi oběma stranami, případně mobilizací všech jejich dostupných zdrojů. V oblasti, kde ke střetu dochází, může vyústit ve vyhlášení válečného stavu nebo válečné situace.

Podle mezinárodního práva je válka ozbrojený boj (*za určité politické cíle*) vedený zvláště k tomu vybranými a vycvičenými skupinami obyvatel, pomocí zvláštních nástrojů, určených speciálně k vedení tohoto boje. Válka je pokračováním politiky jinými, totiž násilnými prostředky (*Karl von Clausewitz – O válce*). Válka je otevřený ozbrojený konflikt, který musí splňovat všechny následující podmínky (*Smith Dan*): a) *pravidelné ozbrojené síly a složky (armáda) musí patřit alespoň k jedné z válčících stran; b) u obou stran konfliktu (všech stran v případě konfliktů s více znesvářenými stranami) musí existovat ústřední organizace (velení, řízení); c) dochází k určité kontinuitě bojů a srážek; d) celkový počet obětí konfliktu musí dosahovat alespoň „řádově“ několika set (spíše tisíců), přičemž roční zráty na životech musejí činit minimálně 25 lidí.*

Typologie nebo klasifikace válek podle kritérií: prostor, čas, intenzita, metoda.

- prostor
 - lokální (Čečensko, mohou být i mezistátní, např. Arménie x Ázerbájdžán),
 - regionální (za účasti více států, první arabsko-izraelská válka, nyní ve střední Africe – oblast velkých jezer),
 - globální (světové války),
- podle postavení ve světovém systému
 - centrum x periferie (národně osvobozovací války)
- časové hledisko
 - krátká (blitzkrieg) x vleklá (roky)
- intenzitní hledisko (intenzita či rozsah cílů, prostředků, dopadů)
 - omezená x totální
 - konvenční x jaderná
- hledisko metodické/instrumentální

- pravidelná (splňuje parametry Clausewitzovy definice) x nepravidelná (revoluční, guerilla, tj. tzv. malá válka, asymetrická válka – útočí jen jedna strana)

Vysvětlení příčin válek.

- psychologické vysvětlení, odpověď hledáme v člověku jako jednotlivci;
 - křesťanská teorie
 - biologická teorie: sociální darwinismus (viz Ratzel, Kjellén); biopsychologická (Freud): frustrace z deprivace plodí agresi;
 - etická teorie: válka je ozdravující proces (prvek) v životě jednotlivce i společnosti; (Hegel, Nietzsche)
- sociologické vysvětlení, odpověď hledáme ve společnosti, prostředí, ve vztahu mezi nimi;
 - *strukturální teorie*:
 - a) struktura společenských institucí uvnitř státu generuje konflikt a násilí (*inside-out*): autoritativní režim x demokracie,
 - b) anarchická struktura mezinárodního systému a nerovnost v distribuci moci v jeho rámci vyvolávají konflikty a války (*outside-in*),
 - *geopolitická teorie*: rozhodují geografické (prostorové) faktory, tedy nerovná distribuce zdrojů, které vedou ke snahám o přerozdělení (Ratzel, Haushofer);
 - *rasová teorie*: předpokládá rasovou nerovnost, „vyšší“ rasy jsou předurčeny k ovládnutí;
 - *malthusiánská*: válka představuje přirozený regulátor populačního přírůstku, populace roste geometricky, produkce potravin aritmeticky;
 - *marxistická*: válka má třídní podstatu, je důsledkem vzniku státu, vzniku soukromého vlastnictví a z něj plynoucích nerovností;

Motivy války.

- války ze ziskuchtivosti;
- války ze strachu;
- války ze zásady – ideologické války. Příklady: misionářská, křižácká, socialistická, džihád.

Označení válek podle jejich příčin a cílů.

- války územní;
- války ideologické;
- války hospodářské (ekonomické);
- války vznikající při vytváření státu;
- války na bázi lidských vztahů, jejich blízkosti, kultur (náboženství, etnicita);
- války z jiných příčin.

Podle přínosů (Taylor, Johnston, O'loughlin)

- války průkopnické (Alexandr Makedonský, Čingischán, Cortéz apod.);
- války imperiální (globální konflikty, světové války);
- války koloniální (vesměs národně osvobozené války, např. Indie);
- války nekoloniální (Kongo/Zair, Nigérie, Súdán, Čad, Nikaragua);
- války kolaborantské;

- války odporu vůči různým subjektům (reakce na různé mocenské snahy);
- války státního odporu (neuvádějí případ, kdy by země periferie napadly zemi jádra);
- války územní (teritoriální spory).

1) podle rozsahu (klasifikace)

I. obecně

- a) globální, resp. světová válka
- b) regionální, resp. lokální

II. podle počtu států:

- a) globální, resp. světové
- b) mezinárodní, za účasti více států
- c) dvoustranné
- d) vnitrostátné (vnitřní – „občanské“)

III. podle počtu obětí, resp. podle počtu angažovaných a postižených obyvatel

- a) přímých
- b) nepřímých
- c) případně rozsahu škod

2) podle příčiny (typologie)

- a) ideologické a politické (revoluční, národně osvobozené, mocensko-politické, hegemonistické)
 - b) územní / teritoriální
 - hraniční
 - historicko-právní
 - c) hospodářské
 - d) etnické
 - e) náboženské
 - f) sociální
 - g) multicausální
 - h) jiné, specifické příčiny
- Specifický typ – občanská válka, konflikt sociálně třídní, mocensko-politický;

3) podle charakteru, forem

- a) válka (konvenční)
- b) válka omezená, resp. partyzánský boj (guerilla)
- c) represe, násilí prováděné vládami,
- d) ozbrojené srážky, vzpoury, povstání
- e) terorismus

válka velkého rozsahu / large-scale war

Účastní se velký počet států a různých regionů světa. Cílem je dosáhnout základních vojensko-politických cílů.

Valné shromáždění OSN / United Nations General Assembly

Orgán OSN složený ze zástupců všech členských zemí, který má všeobecně platnou pravomoc.

vojenská síla / military power

Část materiálních a morálních sil státu nebo koalice států využívaná k politicko-vojenským účelům. Vojenská síla bývá obvykle nazývána obrannou silou státu, které oficiálně definují svou vojenskou sílu jako obrannou.

vojenská strategie / military strategy

Součást národní nebo mezinárodní strategie, která představuje způsob, kterým je možné rozvinout vojenskou sílu a použít ji k dosažení cílů dané země nebo skupiny zemí.

vojenské právo / military law

Část právního systému státu, který se týká výstavby ozbrojených sil a jejich činností. Zahrnuje souhrn zákonů a jiných vynutitelných norem používaných v ozbrojených silách v míru i za války.

vojenské umění / military art / art militaire

Základní a nejdůležitější součást vojenské vědy. Zabývá se zkoumáním problematiky přípravy a vedení války, operací a boje. Zahrnuje strategii, operační umění a taktiku.

vojensko-civilní vztahy / civil-military relations

Vztahy mezi vládou a ozbrojenými silami a mezi ozbrojenými silami a společností.

vojensko-průmyslový komplex / military-industrial complex

Souhrn podniků, institucí a vědecko-výzkumných organizací, které rozvíjejí a vyrábějí zbraně a vojenské vybavení.

vojenský potenciál / military potential

Maximální možnost státu nebo koalice států, které mohou být využity k zabezpečení jeho vojenské síly a k vedení války. Vojenský potenciál určují ekonomické, intelektuální, technické a vědecké zdroje, mobilizovatelné zdroje, technika a výzbroj, stupeň rozvoje organizační struktury, finanční a materiální dostupnost, stupeň výcviku ozbrojených sil a jiných vojsk, stupeň rozvoje vojenské vědy a válečného umění a účinnosti velení a řízení.

vytváření míru / peacemaking

Operace na podporu míru prováděná po zahájení konfliktu s cílem zajistit zastavení palby nebo mírové uspořádání, k čemuž je využíváno především diplomatických aktivit a tam, kde je to nezbytné, přímého nebo nepřímého použití vojenské síly.

zabezpečení hostitelskou zemí / host nation support HNS / soutien fourni à la nation hôte

Pomoc, poskytovaná civilními a vojenskými prostředky hostitelské země ozbrojeným silám NATO, jiných států nebo organizacím NATO, které jsou na jejím území rozmístěny, operují v ní nebo z ní nebo

projíždějí jejím územím v době míru, krize nebo války.

Západoevropská unie (ZEU) / Western European Union (WEU) / Union de l'Europe Occidentale (UEO)

Mezinárodní organizace vytvořená Pařížskými dohodami z 23. října 1954 upravující Bruselskou smlouvu, sdružuje 10 evropských států a 14 přidružených států. Obranná složka Evropské unie a evropský pilíř atlantického společenství, podporuje úsilí o prevenci konfliktů a udržování míru ve spolupráci s Organizací pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OSCE) a Radou bezpečnosti OSN. Disponuje mezivládní strukturou zahrnující *radu ministrů, stálou radu, hlavní sekretariát, ústav bezpečnostních studií, středisko rozboru satelitních snímků, oddělení plánování a parlamentní shromáždění*. Dále má k dispozici evropský sbor, mnohonárodní divizi střed, vzdušné francouzsko-britské uskupení, evropské síly a obojživelnou britsko-holandskou sílu.

ZEU existuje ve své dnešní podobě už od roku 1954 a v současnosti k ní patří deset evropských států – Belgie, Francie, Itálie, Lucembursko, Německo, Nizozemsko, Portugalsko, Řecko, Spojené království a Španělsko. Má Radu a Sekretariát, které byly původně umístěny v Londýně a od ledna 1993 sídlí v Bruselu, a Parlamentní shromáždění v Paříži. ZEU má své počátky v Bruselské smlouvě o ekonomické, společenské a kulturní spolupráci a kolektivní sebeobraně z roku 1948, kterou podepsaly Belgie, Francie, Lucembursko, Nizozemsko a Spojené království. Podpisem Severoatlantické smlouvy v roce 1949 byl výkon vojenské odpovědnosti Organizace Bruselské smlouvy neboli ZEU převeden na NATO.

Podle Pařížských dohod z roku 1954 přistoupily k Bruselské smlouvě Německá spolková republika a Itálie a organizace byla přejmenována na Západoevropskou unii. Ta potom pokračovala v naplňování podmínek a úkolů stanovených Pařížskými dohodami.

K nové aktivaci ZEU došlo v r. 1984 v souvislosti s rozvojem společné evropské obranné identity prostřednictvím spolupráce mezi členy v oblasti bezpečnosti a posílení evropského pilíře NATO.

V srpnu 1987, během Íránsko-Irácké války, se odborníci EU sešli v Haagu, aby projednali společné akce v Zálivu, které by zabezpečily svobodnou plavbu tankerů přepravujících ropu v této oblasti a v říjnu 1987 se státy ZEU sešly znovu, aby zkoordinovaly svoji vojenskou přítomnost v Zálivu, která byla odpovědí na útoky na lodě v tomto prostoru. Na zasedání v Haagu v říjnu 1987 Rada ministrů ZEU, složená z ministrů zahraničí a obrany devíti členských zemí, přijala „*Platformu o evropských bezpečnostních zájmech*“, ve kterých slavnostně potvrzuje svoje rozhodnutí posílit evropský pilíř NATO a poskytnout integrované Evropě bezpečnostní a obranný rozměr. Platforma definuje vztahy ZEU k NATO a dalším organizacím, zároveň pojednává o rozšíření ZEU a o její úloze jako fóra pro pravidelné diskuse o obranných a bezpečnostních otázkách, které se týkají Evropy.

Po ratifikaci Smlouvy o přistoupení, podepsané v listopadu 1988, se členy ZEU staly Portugalsko a Španělsko, v souladu s rozhodnutími přijatými předešlého roku, která měla usnadnit toto rozšíření. Další krok byl učiněn v listopadu 1989, kdy Rada rozhodla založit *Institut pro studie o bezpečnosti* se sídlem v Paříži, který má pomáhat rozvoji evropské bezpečnostní identity a realizaci Haagské platformy.

Koncem roku 1990 a během války v Perském zálivu v lednu a únoru 1991 se uskutečnily koordinované akce zemí ZEU, které poskytly vojenské síly a další pomoc koaličním vojenským silám zapojeným do osvobození Kuvajtu.

Evropská rada přijala 9. – 10. prosince 1991 v Maastrichtu celou řadu rozhodnutí o společné zahraniční a bezpečnostní politice EU a podobně členské státy Unie o úloze ZEU a o jejích vztazích s EU a NATO. Aliance tato rozhodnutí uvítala na svém ministerském zasedání 19. prosince 1991. Šlo zejména o vyzvání členů EU, aby se připojily k ZEU nebo usilovaly o statut pozorovatele a evropských zemí NATO, aby se staly mimořádnými členy. Dále bylo dosaženo shody v tom, že cílem ZEU je budovat tuto organizaci postupně, jako obrannou složku EU, která má navrhovat a zajišťovat rozhodnutí a akce Unie, které

souvisejí s obrannou. Jiným závěrem byla shoda o potřebě posilovat evropský pilíř Severoatlantické aliance a o roli, odpovědnostech a podílu států ZEU na činnosti Aliance, potvrzení úmyslu ZEU jednat v souladu a postoji přijatými Aliancí, posílení operační role ZEU a přemístění Rady a Sekretariátu Západoevropské unie z Londýna do Bruselu. Byla rovněž projednána celá řada dalších návrhů, včetně nové úlohy ZEU při spolupráci ve vyzbrojování. V této souvislosti se evropští ministři obrany následně rozhodli rozpustit Nezávislou evropskou skupinu pro programování (*Independent European Programme Group - IEPG*) a převést její funkce na ZEU. Funkce bývalé EUROGROUP, kam patřily funkce EUROCOM a informování veřejnosti, byly také začátkem roku 1994 převedeny na ZEU.

19. června 1992 se ministři zahraničí a obrany členských států ZEU sešli poblíž Bonnu, aby dále posílili roli ZEU, a vydali „*Petersbergskou deklaraci*“. Ta stanovuje na základě maastrichtských rozhodnutí směry dalšího rozvoje organizace. Členové ZEU se v Deklaraci zavazují k podpoře úsilí o předcházení konfliktům a zachování míru, společně s KBSE a Radou bezpečnosti OSN. V rámci snah o posílení operační role ZEU bylo rozhodnuto zřídit Plánovací skupinu ZEU a vyzvat členské vlády, aby daly organizaci k dispozici vojenská jednotky. Deklarace se také zabývá rozšířením ZEU a definováním práv a povinností dalších evropských států, které jsou členy EU a NATO, jako budoucích členů, pozorovatelů nebo mimořádných členů.

V rámci spolupráce se středoevropskými a východoevropskými zeměmi vyzvala Rada ministrů ZEU ministry zahraničí a obrany osmi států (Bulharska, Rumunsko, Československo, Maďarsko, Polsko, Estonsko, Lotyšsko a Litva), aby založili „*Konzultační fórum*“, které se poprvé sešlo na úrovni velvyslanců 14. října 1992 v Londýně. Na schůzce ministrů v Římě 20. listopadu 1992 se země ZEU dohodly rozšířit organizaci a vyzvaly Řecko, aby se stalo desátým členem, pokud to budou parlamenty ratifikovat. Island, Norsko a Turecko, jako členské země NATO, dostaly statut mimořádných členů a Dánsko a Irsko se jako členové EU staly pozorovateli. Díky přistoupení k EU od 1. ledna 1995 a po dokončení ratifikačních procedur se pozorovateli ZEU rovněž staly Rakousko, Finsko a Švédsko.

Na zasedání v Luxemburgu 9. května 1994 vydala Rada ministrů ZEU „*Kirchbergskou deklaraci*“, podle které dostalo devět členů Konzultačního fóra ze střední a východní Evropy statut „*přidružených partnerů*“ (jako odlišná forma mimořádného členství Islandu, Norska a Turecka). S vytvořením tohoto nového statutu bylo konzultační fórum pozastaveno. Kirchbergské zasedání tak vytvořilo systém variabilní geometrie se třemi odlišnými stupni členství plus statutem pozorovatele: *Členové* (všichni členové ZEU jsou zároveň členy NATO a EU); *Mimořádní členové* (členové NATO, kteří však nejsou členy EU); *Přidružení partneři* (nejsou ani členy NATO, ani členy EU); *Pozorovatelé* (členové NATO anebo EU).

Dne 21. května 1992 uskutečnila Rada ZEU na velitelství NATO své první oficiální zasedání s Radou NATO. Podle rozhodnutí přijatých oběma organizacemi bylo účelem zasedání prodiskutovat vztahy obou těchto organizací, způsoby posílení praktické spolupráce a vybudovat pevnější pracovní svazky. Generální tajemník ZEU nyní pravidelně navštěvuje schůzky Rady NATO na úrovni ministrů a generální tajemník NATO je zván na schůzky ministrů pořádané ZEU.

V červenci 1992 se členské země ZEU rozhodli dát k dispozici námořní síly pro kontrolu plnění rezolucí Rady bezpečnosti OSN o sankcích přijatých proti Federativní republice Jugoslávie (Srbsko a Černá Hora) v oblasti Jaderského moře. Podobná opatření přijala Rada NATO na zasedání ministrů v Helsinkách 10. července 1992 pro oblast koordinace a spolupráce při operacích, o nichž rozhodla ZEU. Společné zasedání Rady NATO a Rady ZEU, které se konalo 8. června 1993, schválilo koncepci společných operací NATO a ZEU na prosazení embarga pod pravomocí obou organizací. Pro tyto společné operace v Jaderském moři bylo jmenováno jednotné velení. Dne 5. dubna 1993 se Rada ministrů ZEU rozhodla poskytnout pomoc Bulharsku, Maďarsku a Rumunsku v jejich úsilí uplatnit embargo OSN na Dunaji. Tato pomoc spočívala v policejní a celní operaci koordinované s dalšími organizacemi zejména s EU a KBSE.

Důležitý krok směrem k užší spolupráci mezi NATO a ZEU byl učiněn během summitu NATO v lednu 1994, kde 16 členských států Aliance dalo plnou podporu rozvoji Evropské bezpečnostní a obranné identity a posílení evropského pilíře Aliance prostřednictvím ZEU, jako obranné složky EU. Aby se

předešlo zdvojování kapacit, NATO souhlasilo s tím, že budou dány k dispozici jeho společné prostředky, na základě konzultací v Radě NATO, pro operace ZEU prováděné evropskými členy Aliance při uskutečňování Společné zahraniční a bezpečnostní politiky. Kromě toho nejvyšší představitelé států a vlád odsouhlasili koncepci mnohonárodnostního úkolového seskupení sil (*Combined Joint Task Forces – CJTF*) jako prostředku pro zajišťování operací vyvolaných nepředvídatelnými událostmi. Tyto síly mají být využity způsobem, který poskytuje oddělitelné, ne však oddělené, vojenské kapacity, které mohou být využity NATO nebo ZEU v situacích dotýkajících se evropské bezpečnosti, na nichž ale není NATO angažováno.

Ministři zahraničí a obrany ZEU se sešli na ministerském zasedání ZEU 14. listopadu 1994 v Noordwijku v Nizozemsku, za spoluúčasti devíti přidružených partnerských zemí. V Noordwijkské deklaraci vydané na závěr svého zasedání ministři ZEU vyslovili souhlas s politickým dokumentem obsahujícím předběžné závěry, pokud jde o formulaci Společné evropské obranné politiky (*Common European Defence Policy – CEDP*), a vyjádřili záměr rozpracovat tento dokument do podoby souhrnného výkladu CEDP s ohledem na Mezivládní konferenci, která se bude konat v roce 1996. Noordwijkská deklarace mezi jinými rovněž zdůrazňuje snahu ministrů ZEU pokračovat v práci na užším přimknutí se ke státům Severoatlantické aliance a podtrhla přitom nedělitelnost bezpečnosti Aliance a Evropy jako celku a společné sdílení základních hodnot a zájmů, na kterých je založeno transatlantické partnerství. K dalším aspektům pokroku, zdůrazněným v Noordwijkské deklaraci, patří spolupráce s přidruženými partnery a mimořádnými členy; spolupráce mezi ZEU a Evropskou unií; podpora ZEU procesu KBSE; a práce Západoevropské skupiny pro vyzbrojování (*Western European Armaments Group – WEAG*). Ministři ZEU rovněž prodiskutovali krátkodobé a dlouhodobé podmínky pro ukončení probíhajících regionálních ozbrojených konfliktů, zvláště v souvislosti s nedávným vývojem v bývalé Jugoslávii.

zbraň hromadného ničení ZHN / weapon of mass destruction (WMD) / arme de destruction massive (ADM)

Zbraně, které s omezeným použitím sil a prostředků jsou schopné způsobit masivní ztráty a ničení, dosahující až nevratné škody na prostředí. Nejdůležitější vlastností zbraní hromadného ničení jsou velká ničivá schopnost, dlouhotrvající zamoření při jejich rozšíření až za cílový prostor, déletrvající psychologická traumata, vážné genetické a ekologické následky stejně jako ztížená možnost ochrany jednotek a obyvatelstva a omezení následků, které použití této zbraně přináší.

zbraně chemické / chemical weapon

Druh zbraně, která je určena k použití ve vojenských operacích pro likvidaci, vážné zranění živé síly nebo která svými fyziologickými účinky má zabránit v plnění úkolu. Tento termín nezahrnuje látky používané pro potlačení nepokojů, herbicidy, dýmotvorné a zápalné látky.

zbraně jaderné / nuclear weapon

Munice, která je ve svém konečném uspořádání a po provedení stanoveného postupu adjustace, aktivace a odpálení, schopna vyvolat požadovanou jadernou reakci a uvolnění energie.

zločin genocidy / crime of genocide

Zločin spáchaný s cílem úplného nebo částečného zničení národnostní, etnické, rasové či náboženské skupiny z důvodu její identity.

zločin proti lidskosti / crime against humanity

Vražda, vyhlazení, zotročení, deportace a všechny ostatní činy proti lidskosti spáchané na civilním obyvatelstvu před válkou nebo v jejím průběhu, jakož i pronásledování z politických, rasových nebo náboženských důvodů, spáchané nebo související se zločiny v působnosti soudní jurisdikce, ať již byly či nebyly porušením vnitřního právního řádu země, kde byly spáchány.

zločinná organizace / criminal organisation

Hierarchicky uspořádaná skupina právnických nebo fyzických osob, která utajuje jak svoji strukturu, tak i své členy a jejíž členové páchají nebo se pokoušejí páchat trestné činy nebo zločiny s cílem dosáhnout ekonomického nebo finančního zisku.

zprostředkování / mediation

Způsob urovnání mezinárodních sporů prostřednictvím zásahu třetího státu, který se snaží dovést zúčastněné strany k mírovému urovnání tím, že jím navrhne řešení jejich sporu.

zranitelnost / vulnerability

1. V kontextu zvládnání katastrof se jedná o stupeň ztrát (od 0 do 100%) způsobených (přírodním) jevem, který může zapříčinit výskyt obětí na životech a materiálních škod. 2. Slabost, která může napomoci uskutečnění hrozby nebo nebezpečí, případně zhoršit jejich následky.

zranitelnost státu / vulnerability of a state

Souhrn nechráněných nebo nedostatečně chráněných prvků politické, ekonomické, informační a jiné infrastruktury státu a také jeho vojenské organizace. V případě vojensko-politické krize, tato zranitelnost nutí k závažným ústupkům a nese sebou velkou pravděpodobnost porážky v případě války nebo ozbrojeného konfliktu.

ztráty / losses (1), casualties (2)

1. Rozdíl mezi nasazenými prostředky a ničivými účinky, které byly způsobeny reakcí síly protivníka. 2. Ve vztahu k živé síle každá osoba, která je ztracena pro svou jednotku z důvodu, že byla prohlášena za mrtvou, zraněnou, nemocnou, zajatou, chycenou nebo pohřešovanou.

3 TEORIE MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ A BEZPEČNOSTNÍ PROBLEMATIKA

3.1 Co je teorie mezinárodních vztahů?

Teorie mezinárodních vztahů přináší vývoj koncepčních konstrukcí a teorií k usnadnění pochopení a objasnění událostí a fenoménů ve světových politikách, jakož i analyzování a pronikání do příbuzných politik a praxí.

3.2 Proč je studována teorie mezinárodních vztahů?

Disciplína mezinárodní vztahy byla oficiálně založena po 1. světové válce v úsilí o vyhnutí se budoucím masovým konfliktům a zajištění mírových změn. Jsou to zbytky úctyhodných cílů, ale dnešní rámeček a komplexita světových politik vyžadují pochopení veliké šíře rozsahu zdrojů mezinárodních vztahů. Kromě toho nová konceptuální zarámování a teorie vyžadují zdokonalování našeho porozumění a pomáhají ve vývoji lepších politik a praktických postupů.

3.3 Základní druhy teorií mezinárodních vztahů

- Liberálně-idealistické
- Realistické
- Konstruktivistické
- Kritické
- Radikální

Použitá literatura a informační zdroje

- RAŠEK, Antonín. *Předpoklady tvorby bezpečnostní politiky po vstupu ČR do EU*. In. *Vojenské rozhledy* 2002, č. 3, s. 69—80.
- EICHLER, Jan. *Mezinárodní bezpečnost na počátku 21. století*. Praha: MO ČR - AVIS, 2006. ISBN 80-7278-326-2. 303 s.
- TŮMA, Miroslav a kol. *Nešíření zbraní hromadného ničení v kontextu aktuálních otázek mezinárodní bezpečnosti a boje proti terorismu*. Brno: ÚSS UO, Brno, 2004. ISBN 80-85960-90-7, 233 s.
- TŮMA, Miroslav. *Nešíření zbraní hromadného ničení, kontrola zbrojení, odzbrojení a Česká republika*. Praha: ÚMV Praha, ÚSS VA v Brně, 2002. ISBN 80-86506-23-1, 360 s.
- ŠEDIVÝ, Jiří. *Nové vojenské schopnosti NATO – možné politické důsledky*. *Bezpečnostní témata*, Praha: Centrum bezpečnostních analýz, 2002, č. 3.
- JANOŠEC, Josef a kol. *Bezpečnost a obrana České republiky 2015-2025*. MO ČR-AVIS, Praha, 2005, ISBN 80-7278-303-3, 200 s.
- JANOŠEC, Josef a kol. *Bílá kniha o obraně ČR*. Brno: ÚSS VA, Brno, 2003
- JANOŠEC, Josef. *Základy o NATO. Strategická koncepce, vnitřní struktury, systém obranného plánování*. Brno, VA v Brně, 2003

Doručená literatura:

- Obrana a strategie*. ÚSS UO. 2001- , roč. 1, č. 1- . Brno: UO, 2001- . dostupný z WWW: <army.cz>
- Vojenské rozhledy*. Praha, MO ČR – AVIS, 1991- (1949-) . dostupný z WWW: <army.cz>
- Mezinárodní politika*. ÚMV Praha, dostupný z WWW: <iir.cz>

Kontrolní otázky

1. Co je mezinárodní prostředí bezpečnostní politiky.
2. Vztah mezi mezinárodním prostředím a zajištěním bezpečnosti státu.
3. Mezinárodní vztahy a bezpečnostní problematika.
4. Teorie mezinárodních vztahů a bezpečnost – přístupy.
5. Aktéři mezinárodního prostředí – státy.
6. Aktéři mezinárodního prostředí – mezinárodní organizace.
7. Aktéři mezinárodního prostředí – nestátní aktéři.
8. OSN a bezpečnost – historie.
9. OSN a bezpečnost – procedury.
10. OSN a bezpečnost – výkonné orgány.
11. NATO – historie.
12. NATO – organizační struktura.
13. NATO – procedury.
14. NATO – vojenské řešení bezpečnostních problémů.
15. OBSE – historie.
16. OBSE – poslání.
17. OBSE – struktury a procedury.
17. EU a bezpečnost – historie.
18. EU a bezpečnostní politika.
19. 2. pilíř EU.
20. Bezpečnostní strategie EU.
21. Instituce EU.
22. ZEU – základní historický přehled.
23. Přístupy ke klasifikaci válek.
24. Mezinárodní terorismus.
25. Zbraně hromadného ničení a jejich kontrola.
26. Metody hodnocení mezinárodního bezpečnostního prostředí.
27. Proliferace – mezinárodní bezpečnostní problém.
28. Dohody o omezení strategických zbraní.